

Mandics György (Temesvár/Budapest):

A koraközépkori magyar versek időmátrixa

Előadásomban a magyar költészet alig ismert, egészen korai nyomait tárom fel: a Balassi előtti korból származó magyar költészet „leleteit”. A régi magyar költészet ugyan zömmel elveszett, ám az első ránk maradt szöveg, a *Pannoniai ének* őrzi a magyar népdal hatását. A leggyakoribb középkor végi versek nyolcasok, amelyek Szent Ambrus latin himnuszfordításai formájában terjedtek el. A rovásírás-kutatás legfontosabb eredménye, hogy felfedeztük: 124 verses szöveg maradt ránk. Ezek közül a két legrégebbinek látszó csoport hat-, illetve hétszótagos sorokból áll. A kutatást segítette az a *II. Lajos király számára készült „tananyag”*, vagyis *daloskönyv*, amelyet a királynak ahhoz kellett elsajátítania, hogy a magyar trónra ülhessen. Az összeállítás első része a magyar hitvilágról szól, melyben Kám az ősapa, akitől mindenki leszármazik. A Kám és fiai című verses szöveg képei, hasonlatai messze túlmutatnak egy száraz genealógián: igazi líraként szól a mű. „Elő fiu vala Kus (...) kiből nagy nép árad”; „ötöd vala Szizár, kitül Hunor s Magyar nemzete ered...” – vagyis a versben ötödágon megjelennek a magyarok. Minden nép egy vizet jelképez, valamely folyó útján érkezik. Attiláról például tudjuk, hogy a régi Volga folyó, az Etil nevét hordozza. Minél nagyobb folyóról van szó, annál nagyobb név kapcsolható hozzá. Ahogy a férfiak a folyókat testesítik meg, úgy a nők a mennybolton, csillagokként kapnak helyet.

A *Rózsáról és Gyöngyvirágról* szóló legrégebbi magyar virágének a sóvárgó, be nem teljesülő epekedés, majd boldog egygyé válás versben elbeszéli, gyönyörű története. A vers valamennyi strófája hét szótagos, és ez nem véletlen. A sorszerkezetben a hét ősapa és hét ősanya tükröződik – a kora középkori költők követték az ősi rendet. Ha tovább keresgélünk a régi költészet kincsei között, felfedezhetünk a hét szótagos költemények mellett hatosokat is. Ilyen például a *Ciceró-kódexből* származó *Dajka dúdol* című vers, amely a mindennapi életmód részleteit mutatja be. Legalább ilyen szép a szerelmes versek sorából való *Élet képzete* („Haj, éltem, feleltem, / Hold halovány fénye / Nevetett szemébe, Mondd magánvalóság ragyogó tündére”), amely szintén hat szótagú szerkezetet mutat. S hogy miből ered a hat szótag? Ez is az ősök, a szkíták őseinek számából.

S hogy a szkíta mondakört honnan ismerhetjük, annak is regényes története van. Egy VI–VII. századi arab utazó, Al Dzsaháni írt földrajzi tudósításokat a Fekete-tenger északi részén utazgatva. Írásai részletei más szerzők műveiben maradtak fenn. Beszámolóiból megtudható, hogy találkozott a „mogyorokkal”, akik télen lehúzódtak egy tóhoz, amelyen léket vágtak, halásztak, majd a halat megszáritották. Amikor azonban jött a nyár, a tavat tápláló folyó mentén elindultak felfelé, megkeresték télire „kicsapott” nyájaikat, lovaikat, és friss legelők felé terelték őket. E történetet egyébként a *Csíki székel krónika* is leírja és megerősíti, hogy a székeleknek hat nemzetsége van. A *Dajka dúdol* című versben olvashatjuk a „Szeret vizét inná” sort, amely a mai Romániában, a csángók földjén található folyóra utal.

A *Puffender-kódexben* található a *Székelek hat fő nemzetsége* című szöveg, amely megerősíti, hogy „a székeleknek hat fő nemzetsége van”. Azt hihetnénk, hogy a mű az 1300-as években keletkezett, csak hogy a szöveg Mátyást is említi, és ez későbbre keltezi a költeményt (hacsak nem egy másik Mátyásról van szó). A *Mária-siralom* című, jól ismert költemény is azt tükrözi, hogy mielőtt az ősi nyolcas megjelent volna, a műköltészet hatosokból és hetesekből állt. A hatos és a hetes versek szótagrendszerét azonban idővel bővíteni kezdték. A *Ciceró-kódexben* található *A magyarok elindulása Fűszine völgyéből* című, majdnem háromszáz soros

vers például tizennégy szótagos, és ezt a költő meg is indokolja művében: „Vala hét fia és hét leánya Kamnak.” De nemcsak bővítésre, hanem kombinációra is találunk példát, ilyen a Ciceró-kódexben fellelhető *Erdélyről* című vers: „Hallgass, fiam, öreg hegedüstől régi éneket, kit Erdelről énekelek...” Ez volt az a mű, melyet Fadrusz János feltett szobra, a Tuhutum-émlékmű talapzatára, a rovásírást Tarr Mihály készítette. Fadrusz nem sokkal később igen gyanús körülmények között hunyt el, a korabeli Akadémián ugyanis nem nézték jó szemmel a rovásírást. A két hatos, egy hetes, két hatos, egy hetes szótagok váltakozása, lüktetése ismerős lehet: valójában egy Balassi-strófa, csak nem olyan „gurulós”. Az alkotás valamikor 1450–1470 körül keletkezhetett, vagyis a Balassi-strófa nem a semmiből toppant elő. Egyébként még a „Mennyből az angyal” ritmikáját is felfedezhetjük benne – így gyöngyözik tovább a líra. Ebből a jászolból született hát a magyar, és csak reménykedhetünk benne, hogy nem fogják keresztre feszíteni.

A ROVÁSÍRÁS HAGYOMÁNY ÉS AZ IDŐMÁTRIXOK

Az időmátrix eljárása

Miután feltártuk a rováshagyomány egész szókészletének korát, vagyis, hogy valamennyi rovásírásban fennmaradt vers Somogyi Antal születése előtt született, hiszen csak 1810 előtt írtak szelletet, a szellem helyett (SARGY, VI, 506), ahogyan azt tapasztaltuk. A nagyon kései formák jelenléte *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* (TESZ) módszertani bukatóinak tulajdonítható, vagyis annak, hogy a képzésformákat csak akkora fogadják el, amikor azokat azonosítják valamilyen példa-gyűjteményben, s nem akkor, mikor a gyök is előfordul, s a képzésforma is lehetséges. Ez immár komikus tévedésekhez vezethet. Az ár- például már 1266-tól ismert az *Okmánytár* bizonyossága szerint, de az áramlat fogalmat, mely kétszer szerepel a versekben, a TESZ csak 1890-re helyezi. Ezt nyelvújítási elemnek vélik, ám el **lehetetlen**: Somogyi ugyanis ezt már 1873-ban kiadta, s 1885-ben meg is halt. Ha nem tulajdonítunk Somogyinak próféciai tudást, akkor értelmetlen tovább fenntartani a „Somogyi a hamisító” akadémiai tézist. (Mandics György: *Somogyi Antal rovásírásos gyűjteménye* VI. kötet, 272-273). Láthatjuk, hogy a teljes szótár azt igazolja, hogy néhány hasonlóan téves elem kizárásával az ismert anyag kora a honfoglalás előtti évszázadoktól nagyjából 1530-ig tart, míg a pótlások zöme 1600 körül, míg a prózai anyag 1750-ig terjed. (SARGY VI. kötet, 505-505). Ám hogyan kaphatjuk meg nem az egész kötet, hanem az egyes versek korát, hiszen láthatjuk, hogy az egyes szövegek eltérő korú versekből állnak össze. A kérdés megoldására találtuk ki a versek időmátrixa eljárást, amely az egyes verssorokat összetevő szavak legalacsonyabb időértékeiből összeálló számtáblázat. Az adatokat a TESZ-ből vesszük, ám ezen adatokat más külső történelmi adatokkal vetjük egybe. Előre láthatjuk, hogy ez a módszer nem alkalmazható jó hatásfokkal csak az 1372 utáni versekre, az előtt nagyon kevés a TESZ szerint alkalmazható anyag. 1000 előtt pedig egyáltalán nem alkalmazható, hiszen a latin-betűs írás csak ez után ad szórványos adatokat. Az az előtti adatok esetében a klasszikus kronológiai adatok felülírják az egyes szavakra a TESZ által adott számokat. Előre látható, hogy minden ilyen eset a TESZ kötelező adatbővítését és átírását kezdeményezi. Ezt a műveletet versről versre elvégezve, a TESZ szavai új adatokkal bővülnek, melyek a jelenlegi legkisebb dátumok elé írandók. A TESZ-ben eddig nem található szavak, új címszavakat kezdeményeznek. A kutatás végén új szabályok megállapítása válik lehetségessé, melyek módosíthatják a jelenleg ismert módszertant. Ez forradalmi következményekkel jár, amelyek ma csak nagyvonalakban előreláthatók.

NÉVTELEN SZERZŐK, POGÁNY TÉMÁK, TÖRTÉNETIEK

Vizsgáljuk meg először a látszatra legrégebbi verset, a székely magyart. Írjuk az egyes szavak alá a TESZ adatait. A RSz- jelzet a Rovás-szótárra való hivatkozást jelez, ha nem szerepel a TESZ-ben a szó. Rovás Szótár (SARGY VI. kötet, 202-502), amely jelzet alatt megtalálható a vitatott elem és viszonya valamennyi ismert történelmi és tájnyelvi, nyelvújítási szótárhoz.

DAJKA DÚDOL

Ciceró 21 ének; SARGYIII, 56
Karacsay 6. ének; SARGY IV,25.
SARGY V, 104-106.

TÓBUL / GARU / VIZNÉL / (1015) <u>(nincs, 1519=garat)</u> (1195)	6
HÁLÓMAT KI / VETeM / (1267). <u>Tájszó (RSZ 899)</u>	6
MeLeTTE / A / SZATROM / (1372) (1195) (1211).	6
MINDEN / NÉPeM/BeNNE / (1350) (1221) (1350)	6
KUTOROT / BeLE/SOK / (1373) (1195) (1138)	6
NAP SZÁRITTA / HALAT / (1195) (1586), (1075) <u>Száritott hal összetétel nincs!</u> (RSZ, 797)	6
TeMeTeM / JŐ / ILTNeK / (1195) (1078) (1372)	6
TÉLeN / IH/ NE / GYŰJÖN / (1269) (1138) (1138) (1372)	6
VÁGI / VÁGOD / JeGeT / (1320) (1156) <u>Jégvágás! = RSZ, 896.</u>	6
LÉKIBE / NINCS / HAL / MIND/ (1247) (1372) (1075) (1195)	6
NYÁR / HA / TÖBeT / HALÁSSZ (1113) (1350) (1372) (1192)	6

SeM / VAGY / KÁTÁR / TÁLTOS/ (1372) (1395) (1211)	6
MIT / NYeRNÉL / HA / KÁTÁR / (1195) (1211) (1350)	6
VOLNÁL / LÁM / FÖLD –Be/LE / (1138) (1416) (1372) (1372)	6
TeMTE / ZAMUT / IS / A / (1195) (1195) (1195)	6
MIND ÜDÜ / JÉG / HALÁL / (1195) (1372) (1156) (1138)	6
HOGY / MÁR / HALÁSZ /VAGYOK / (1195) (1416) (1192) (1138)	6
HAJON /LOKOM / ViZNÉL / (1181) (1350) (1195)	6
MINT / LÚÉ / GYOTÁKNÁL / (1350) (1055) (<u>kihalt, 1211</u>)= RSz 522.	6
KI/KEN- ÉZNeG / KeGYeS / / (1195) (1055, kihalt) (1315)	6
HOGY/GYARNÉK / RAJT / RÉTeK/ (1195) <u>kihalt?</u> (RSz 700) (1350) (1210)	6
SZIN / FÜVIN / LeGeLNE/ (1116, ma ritka értelem) (1061) (1386)	6
SZ eReT / VIZÉT / INNÁ / (1195) (1055)	6
HeJ / GYÖNGY / ÉLeT / VOLNA/ (1438) (1164) (1372) (1138)	6

Ez a nyelvészeti ellenőrzés egyfelől rávilágít a szöveg archaikus jellegére, hiszen a szó-történeti adatok zöme nagyon korai adatokat mutat, több esetben már ismert kihalt szavakkal, mint a gyota, a kenéz, a gyar, olyan tevékenységi formák említésével, amelyek zömmel kihulltak a nyelvi használatból (jégvágás, háló kivetés, napon hal szárítás, lovon gyarás), s végül, de nem utolsó sorban, olyan vízrajzi helyzetek jellemzésében mint a torkolat. Ezt a be és kiömlő helyet a szöveg garatú =garú nak nevezi, egy olyan formával, amit a mai magyar nyelvből a torkolat teljesen kiszorított, ám magyar nyelvérzékünk megérteti velünk a helyzetet. A listát többször áttekintve feltűnik hogy a segédzavak – Mellette (1372), benne (1350) nincs (1372), ha (1350), Többet (1372), lám (1416), le (1372), már (1416), mint (1350), rajta (1350) – mind 200 évvel idősebbnek látszanak a többi anyagnál, ami érthetetlen lenne, ha nem tudnánk az

okot: ezek már összefüggő prózaszövegekből valók, legendákból (Jókai kódex), illetve korai bibliarészletek fordításából (Bécsi és Münchener kódex), s ezek ezért e szavak első lejegyzései. Hogy a banális Hej (1438), vagy a még banálisabb élet (1372), lakás (1350) s a legeltetés (1386) időben így elszakadt a többitől, az mind a **megmaradt kéziratos anyag jellemzője, s nem a valóság**.

De akkor mi e szöveg kora, ha nyelvészetileg el nem dönthető? Nos, a kulcsot a nevek adják. A Kátárt a krónikáirók említik. Kézai az Attila Hun vezérkarában sorol fel 6 kapitányt, s a Torda nemzetségből való Kátárt (Kádárt), aki bíró, a kapitányok felett (Kézai 6). A Képes krónikában Kátár (Kádár) még Attila előző ősei közt fordul elő névként (27. generáció, Képes krónika 26. fejezet). A másik táltos név Zamu, ugyanazon őslista 12. generációjában található Zamor formában (Képes Krónika 26. fejezet). Vagyis itt hun rituális emlékeket idéző nevek vannak Hunfalvi úr és követői bosszantására. S hol? A Szeret név árulkodó: Moldvában. Hogy itt éltek a magyarokkal rokon törzsek a IX-X. században, azt Bíborban született Konstantin is tudja (De Administratio, XII, 38), s itt írja le az Etelköz nevét is Etel Küzű (De Administratio, XII, 40).

S ami még szebb, ezt állítják az arab világutazók és földrajzi könyvek is. Az arab al-Dzsahani tudósítása szerint a magukat magyornak nevező törzsek itt éltek a Fekete-Tenger északi felén: télen egy nagy tó mellett táboroztak, léket vágva halásztak, vészelték át a telet napon szárított hallal; tavasszal a tóból eredő nagy folyó mentén felfele haladva megtalálják a télen ridegen tartott méneseiket, s ezeket legeltetik tavasztól őszig, s közben hadakoznak is. Az arab nyelv kutatói szerint Dzsaháni vallomása a VI-VII. századra vonatkozik, bár ezt 920 körül rögzítették csak Bocharában, de tucatnyi másodlagos forrás emlegeti (MEH, 2002, 86).

A magyar források közül egyedül a Csíki székely krónika említi ezt, amit az Akadémia hamisítványnak minősített. Pedig a szöveg tévedéseinek oka a székely őstörténetre vonatkozva a görög források hibás használata és átírása. Ezt az okot már a múlt század 40-es éveiben felismerték, de a felfedezők, a Jósa család, Nyugatra emigráltak még a feltáró monográfia kiadása előtt (Vö. Mandics György: *Róvott múltunk* I, 297-298, 398-399, III,15). 2000 után az előző próbálkozásokról mit sem tudva ugyanerre az eredményre jutott el ma Sántha Attila: „Hamisítvány-e a Csíki székely krónika?” *Székelyföld* (folyóirat), Csíkszereda, 2013. 9, 10, 11, 12. sz. Sántha Attila túl is lépett elődein, amikor a Szeret folyót, s a Razelm-tavat nevezte meg a Csíki székely krónikában említett helyként. Már pedig ha ez így volt, akkor ide kíváncsozunk egy eddig kétségesnek tekintett rovástörténeti forrás is. Tudtunk ugyanis a Duna-deltában, Histria görög kereskedővárosban, Aethius Histricus működéséről (IV-V.sz.), akinek művét 650/750 között rögzítették. Itt láthattunk egy környéken lejegyzett hun írást. E fura rovásírás egybevághatna egy hun hagyományú székely csapat rovásával. (MGy: RM I, 480-481) Ez termékeny új utat jelenthetne a székelység eredettörténetében, s igazolná azt a hagyományt, hogy a Kárpát medencéből részleg kivonuló hunok kisebb-nagyobb közösségeket hagytak hátra itt.

NÉVTELEN SZERZŐK, POGÁNY TÉMÁK, MITIKUS SZÖVEGEK

Bár ez sokkal hosszabb, vessük alá a Kám leszármazási listát is ilyen komplex vizsgálatnak:

II. LAJOS ÉNEKEI 1. ének

20 kép. OSZK 42940.-42 944.jpg
Cicero kódex, ének; Inc. 283-kép-0006-0011
Karacsay kódex, ének; ofk 0005_a_b
Hegyí Tah 4r és 15r
Karacsay Maradványok 6. szöveg OSZK 42957.jpg
SARGY V, 6-25.

KAMAD / HeVI / FÖLDIN / LÖTT / 1150 1130 950	7
ÜS / KAM / ÖM / GYÖNGY / SZEMIBÜL / 1002 1164	7
GYÖNGYI / ZOU / VALA / KAM / 1164 <u>nincs.</u> 1372	7
MeG/IS / SZeReTTE / eMÜ / 1372 1198	7
5. NAP / SUJATÁNAK / LÁNYA / 1195 1465 1055	7
ÖSSZE / SZeReKeTTeNeK / 1350 1141	7
HÉT / FIÚT / MeGI / HÉT / LÁNYT / 1015 1138 1375 1015 1055	7
ILYeN / SORON / NeMZeTTeK / 1372 1525 1315	7
eLÖ / FIU / VALA / KUS / 1055 1138 1372	7
10. KIT / ÍGYeN / NeVeZÉNeK / 1195 1300 1350	7
MeRT / SZÜLeTeTTE / HeLYÉN / 1300 1350 1055	7
KISS / KUTI / VAN / KIBE / KAM / 1171 1055 1138 1195	7

UDUT / TÖN / HOGY / FOLHASSON / 1037 1130 1195 1295	7
BUGYI / VIZE / A / RÉTRE / 1570 1195 1195 1210	7
15. JÓ / JeL / MON / E / FIU / LeSZ / 1078 1416 1195 1195 1138 950	7
KUS / KIBÜL / NAGY / NÉP / ÁRAD / 1195 1055 1221 1300	7
HOGY / IS / LÖTT / MeRT / HÉT / FIA / 1195 1195 950 1300 1015 1138	7
LÖTT / É-VILAT / JÓ / FÖLDIN / 950 1078 1130	7
eLÖ / VALA / SZÁR / KITÜL / 1055 1138 1195	7
20. eReTT/SÁGNAK / NeMZeTE / 1372 1315	7
MÁSOD / VALA / TAH / ABA / 1372 1372	7
KITÜL / A / TAHOK / HADA / 1195 1195 1055	7
SZÁRMOTT // HARMAD / VOLT / SAR / A / <u>1055 (kihalt szó)</u> 1355 1237 1350-ből származik!	7
KI / IA / A / KANGAR / FA / 1195 <u>kihalt</u> 1195 <u>kihalt, ös-szó?</u>	7
25. NeGYeD / VALA / KOR / KITÜL / 1113 1372 1195	7
A / KOR / FA / SZÁRMOTT // ÖTÖD / 1195 <u>kihalt</u> <u>kihalt szó</u> 1211	7
VOLT / SZIZÁG / KITÜL / MAGYAR / 1237 1195	7
S / HUNOR / NeMZeTE / eReT // 1195 1315 1372	7
HATOD / VALA / AB / KITÜL /	7

	1211	1372	1195	
30	SZÁRMIK / ABAR / NeMZeTE //			7
	<u>kihalt szó</u> 1315			
	HETED / VOLT / ÁR / KITÜL / eRed /			7
	1372	1237	1195 1372	
	ÁR / FIA // MIND / eGY / MÉ /NÉ//			7
	1138	1195	1195 1138	
	KAMNAK / MÁSDOD / FIA / VOLT /			7
	1372	1138	1237	
	ROS / KIT / AZÉRT / HÍTTAK / ÍGY /			7
	1195	1372	1372 1300	
35.	MeRT / HOGY / HÁROM/ÉVES / VOLT /			7
	1300	1195	1055 1372 1237	
	PARIPÁN / MeSSZE / ROHANTT //			7
	1528	1372	1506	
	eLÖ / NeVE / FÜRT / VALA /			7
	1055	1211	1416 1372	
	HOGY / FÜRT / VALA / HOMLOKÁN /			7
	1195	1416	1372 1338	
	MIKORON / eMÜ / SZÜLTE //			7
	1517 (a-mikor)	1416		
40.	eNNeK / MAGZATI / VOLTAK /			7
	1372	1350	1237	
	CSOR / BÉLE / PÁD / HARI / ZeN /			7
	LÉG / MAD / CSÜNE / KARIN / ZÖK //			7
	HARMAD / FIA / KAMNAK / KIR /			7
	1355	1138		
	KINeK / FIAI / VOLTAK /			7
	1195	1138	1237	
45.	KIRTOS / SZeMeRE / SOBA /			7
	CSAB / TeReB / KUT / DÍ/ZOU //			7
	NeGYeD / FIA / KAMNAK / VIL /			7
	1113	1138		

KITÜL / eReT / VILI / NYÉk / LOS / 1195 1372	7
CSIL / LeBÜ / KADIS / POLAD / 50. BÜLE / RIG //KAMNAK / ÖTÖD / 1211	7 7
FIA / VOLT / SZePE / KITÜL / 1138 1237 1195	7
SZÁRMOTT / AZ / UBON/PODA / Kihalt szó. 1195	7
HOD / PÉL / ÉS / DÜDÉR / FÁJA // 1195 <u>kihalt szó</u>	7
HATOD / FIA / MUS / VALA / 1211 1138 1372	7
55. KITÜL / eR- Ed / 9 FA / 1195 1372 1378 <u>kihalt</u>	7
DAG / RADI / KUVAR / BARAT / VAHORA / KATON / ZATA / FUK / DUNI // HeTeD / FIA / 1372 1138	7 7 7
KAMNAK / RAN / VALA / KITÜL / 1372 1195	7
60. SZÁRMIK / VALA / MAVIRA / <u>kihalt szó</u> 1372	7
TÉ / PIR / KÜRTÖS / eTyE / VID /	7
KAMNAK / MIND / A / HÉT / FIA / 1195 1195 1240 1138	7
eGY / MÉNEK / SZÜLÖTTE / VOLT // 1195 1138 1416 1237	7
2 hiánysor?	
KAM / HÉT / FIÁNAK / IZIT / 1240 1138 1416	7
65. SeNKI/SE / SZÁMOLGASSA // 1372 1372	7

	KÖNNYeBBeN MEGOLVASSA	7
	1372 1372	
	MeNYI / HÓGYAKNAK / SZÁMÁT //	7
	1195 <u>1142 (hógy=húgy) kihalt</u> 1130	
	HeJ / MeRT / ÖM / SZÖMINEK / FÜR /	7
	1438 1300 1067 1256=fürdető!	
	VIZE / NAP / SUJATÁTUL /	7
	1195 1195 1465	
70	VICGÁNTATVA / GYÓK / BE / BÁR /	7
	<u>nincs</u> <u>Gyok! nincs</u> 1372 (be) bár (1521)	
	MADÁR / MeNeTNYI / FÖLDeT //	7
	<u>Madármenetnyi</u> (nincs) 1130	
	A / 7/ LÁNYRUL / SZÓL / AZ / ÉNeK /	7
	1195 1240 1055 1416 1195 1277	
	A / HÉT /U / CSILLAGRUL / KIT /	7
	1195 1240 1055 1373 1195	
	MIND / TUD /...	
	1195 1138	7(2)

(M. Gy.)

Akár előző példánkban, itt is tapasztalhatjuk a TESZ által adott adatok használata korlátait, hiszen a szöveg zöme ősi jellege mellett, beleütközünk a kötőszavak 100, 200 évvel idősebbnek látszó voltába, amelyet az a jelenség magyaráz, hogy csak a Jókai kódex szövegei, majd a Huszita Biblia töredékei tartalmaznak folyamatos prózát, ahol ezek előfordulhatnak, másfelől, e jóval hosszabb vers, olyan elemeket is tartalmaz, amelyek vörös jelzést kaptak, mivel a sejthető ősiség helyett a XV. vagy XVI. századra utalnak. Mellettük viszont még olyan szavak is vannak, amelyek hiányoznak a TESZ-ből. Ezért e két csoportot kell megvizsgálnunk, hogy tovább mehessünk a szöveg személynév állomány irányába.

Előbb nézzük meg azt, ami nincs, az aláhúzott szavakat. A Zou- esete tipikus. Itt valamilyen fénylő dologról van szó, a gyöngy jelzőjéről. Mi lehet az? Nyilván csakis a zúzos, a zúz-mara gyöke lehet, mely a jeges kristályok formájában a gyöngy legfontosabb jellemzője. A zúzformát az Érdy kódex csak 1527-ben jegyezte le, bár a zúzosodás jelensége azóta ismert a magyaroknak, mióta a mérsékelt égövön laknak, ergo minimum néhány tízezer éve. Nem 1527-ben volt először zúz, de csak ekkor került a szótár közelébe. A szárm esete még cifrább. Már 1055-ben leírták, mint *elágazást*. Aztán e formában kihalt. 1350-ben már *származás* lett belőle. Nálunk szárm van, ami csodás útmutatás. A TESZ szerint szövegünket **1055 körül írták, de nem lehet 1350 után**, amikor e szót másra cserélték. Az IA esete hasonló. Csak ia-fia formában maradt meg, s elvesztette az ősi általános rokon jelentést. (TESZ II,183.) Hogy mikor? Lehet

ugyanakkor, amikor a latin írás kezdődött. Hasonló baj van a hógyok-kal. Itt a TESZ kideríti, hogy 1142-ben húgy volt, a csillagok neve, amit a népi etimológizálás összemoss a holdakkal. Ez jól is hangzik, de ugyanezen versben mégis megjelennek a csillagok szó szerint. Sőt egy másik versben, amelyik a női istenekről szól, hógyak is vannak, húgy is, meg csillagok is. Akkor, hogy is van? Aki a régi magyar csillagászati terminológiában járatlan, nem érti: pedig a zavar csak látszólagos. A hógyak holdak, a csillag csillag, s a húgy (hugyak) *csillagképek*. A vers tehát azt mondja: nem lehet megszámlálni nem csupán a csillagok, de még a csillagképek számát sem, pedig ez nyilván kisebb, mint a csillagok száma. (Több csillag egy csillagkép). A következő új, nem létező szó a vickándoza. Ilyet ne is keressünk a TESZ-ben, nincs, csak itt-ott az idézett példákban. Ott a vickándoza szó 1592-től ficánkol, bár megengedik, hogy e hangutánzó szó hamarabb is megjelent, csak éppen azt nem írta le senki, mert nem vickándozott elég ügyesen. A következő nem létező szó a fa, többször is (RSz 129). Erről egy szó sem esik a TESZ-ben, mert ez nem az élő fa, s nem is a tűzifa, hanem az *azonos ősapa leszármazottainak embercsoportja*. Az antropológiai irodalomban e fogalomként a klánok szerepelnek, a magyar szót az antropológusok elfeledték, teljesen kihullott a krónikákból is. Miért is? Mert Szent István a magántulajdon bevezetésével, a királyi oklevelek rendszerével eltörölte a *családfák* rendjét, amelyre épült az ősi magyar jogrend, még Pusztaszeren. Ezt jelölték a rovásfák, de e rendszer eltörlésével, a rovásfák bizonyosságát is meg kellett semmisíteni, hiszen nem létezhetett párhuzamosan két féle tulajdon. Ebből következően, aki a *fák* fogalmát használta, az biztos 1000 előtti időkre nyúlt vissza. Illetve azt rögzítette, ami abban a korban tilos volt. A Fa ilyen értelme 1000 előttre helyezi a szóhatárt. A maradék két szó a gyok, és a madármenetnyi föld. Ebből a gyok a nyargalást jelzi, míg a madármenetnyi föld azt a távolságot, amelyet egy madár be képes repülni. Rovásszótár kommentárjainkban feltártuk, hogy nincs nagy vész: a madármenetnyi földdel például a nyelvjárási szótárakban találkozhattunk (SARGY, VI, RSZ 1514). Nagykún-sági Adat Szinnyi Tájszótára I, 1431. Ami a Gyok fogalmát illeti rovásszöveg kommentárjainkban (uo. RSZ. 363.) tisztáztuk, hogy bár a TESZ szerint egykor volt egy gokudi 1138-ban, de az Oklevél szótár 1260-ban már gokort ír, s ez már karóval kijelölést jelent. A népnyelvben, ez utóbbi nyomán, mint a férfi szexuális közösülése metaforája jelent meg (Szegedi Szótár, I, 522). Az ősi *gyok* előző *beterít*, *bejár* értelme kihalt, vagyis ez is 1000 előtti lehet csak, mindenképpen 1260 előtti.

Mindezek csak erősítik hitünket, hogy itt egy alapján kora Árpád-kori szövegről van szó, a kereszténység előtti időkből. Ehhez képest 3 szavunk van 1416-ból (**Szülötte**, **akit**, **szól**), amelyek olyan köznapi fogalmak, hogy értelmetlen túl nagy jelentőséget tulajdonítani annak, hogy a TESZ csak ilyen korú szövegekben talált rájuk. 1465-re helyezik a napsugár **sujtását**, 1517-re a **mikort**, 1521-re a **bárt**, 1525-re a **sort**, 1528-ra a **paripánt**, 1536-ra a **rohant**, míg a főbűn 1570 – a **bugyi**. No, ez nem az a gyilkos női zsebkendőnyi fehérnemű darabka, amely a nagy Amerikában is elnököket buktatott már, hanem az egyszerű *bugyogó víz*, amely a TESZ adatai szerint csak ekkortól bugyoghat hivatalosan. Ezek szomorú, lapos ál-érvek. Egyedül a **paripa** tartalmazhatna valami reálisat, egy kultúrtörténeti buktatót, ha szavunk horváth származása biztos lenne, ha ezt kötelezőként elfogadjuk. Ha nem, akkor vissza az egész. A szó közvetlen görög származtatása, nem csak lehet, hanem kötelező, egybevág a bizánci kereskedők tevékenységével, akik gyors déli lovakat hoztak a magyarok számára, s ezzel már ott vagyunk a kora Árpád-korban, 1000 előtt.

Mit mondanak a nevek, amelyeket eddig átugortunk? KAM neve, az adott kontextusban biztos nem Egyiptom héber nevével összefüggő, ahogy KUS sem. A Biblia ismerőit csak félrevezeti ez. A helyes útra az arab térképek vezetnek. Czeglédi Katalin kutatásaiból tudjuk, hogy KÁM neve ősi forrásként nagy valószínűséggel a mai Jenyiszej volt. Itt a Nagy Víz Kem/Kám, s a sámánok máig a KÁM nevet illesztik nevükhez, ha elérték az *ősapával való legnagyobb*

azonosulást (SARGY VI, 538). Ezt mi is hallottuk, amikor a Tuvában ma újraéledt sámánköz-pont vezetői bemutatkoztak teljes kultikus nevükön egy Kovásznán levetített etnográfiai film kamerája előtt (Kanalas Éva felvétele). A KUS is közismert itt, hiszen Közép-Ázsiában ezt a nevet egy egész birodalom viselte (Kusiták). S ami fontos: a honfoglaló vezérek közül a legnagyobb rang a kende (kündü), aki a Budai Amphiteátrumban rendezte be udvarát és főhadiszállását. Az ő kultikus nevét Chussal, Cussal néven jelzik a nyugati források. Ő pontosan 904-ben pusztult el (*Magyarország Történeti Kronológiája*, Akadémiai, 1983, I, 69). Ez egy egybevágó dátum lenne a nyelvi adatokból kiszűrhető dátumokkal. A KÁM leszármazás és a Noé fiaitól, főként Jáfettől való leszármazás a hagyomány és a keresztény purizmus csatája volt. Ezt bemutattuk részletesen a *Magyar hegedűsök énekei eleinkről* című művünkben (Mandics György: *Magyar hegedűsök énekei eleinkről*. Kráter Műhely Egyesület, 2015, 178-183). E verssel kapcsolatban csak annyi, hogy ez a genealógia a régi hagyomány tisztelőinek Bibliája volt, s Mohácsig követhető a hatalomban való jelenléte. Utána elmerül a feledésben, ahonnan most ébred új életre, miután a Habsburg-kor elfeledtette a hivatalos történetírókkal.

A további nevek hosszú sorának egy részét bemutattuk, mint a magyarral rokon népek nevét (Mandics György: *Őseink a II. Lajos énekeskönyve szerint*, Körösi Csoma Sándor Őstörténeti konferencia, Kovászna, 2016, kiadva 2017, 188-211). Ezek KUS-sal kezdődnek, mikor együtt voltak a szarmaták, a kangar besenyők, a chorezmiek, az ár fiai, a hunok, a magyarok, az avarok, s a tahok a mitikus közép-ázsiai bölcsőben (SARGY VI, 538-541), időben az i. sz. I. század körül, vagy még mélyebben. A nem közvetlen ágú rokonok valószínűleg földrajzilag közeli népeket jelölnek, ám azonosításuk elmélyült ókori, és kora középkori földrajzi tudást igényel. Azért földrajzit, mivel a rokon népeket közeli vizek jelzik. Minden férfinév egy csatlakozó folyó. ROS magzatainak száma 9, KIR utódai 8, VIL utódainak száma 9, SZEPE utódainak száma 5, MUS ágazatai ismét 9, végül RAN akinek 6 újabb rokoni vonala volt. Természetesen, ha ugyanazon ideológia vezette volna e népeket, akkor körükben a 9, a 8, a 6, vagy az 5 lettek volt a kulcsszámok, amelyek meghatározták volna verssoraik szótagszámát, mint a koramagyarokét a 7. De erről majd később.

II. A. 2. ének A HÉT Ó CSILLAGRÓL

II. Lajos énekei; SARGY IV, 299-302
SARGY V, 365-366.

1. KAMNAK/ HÉT/ FIÁT/ TUDOD 1015 1138 1138	7
2. HALYLA/ HÉT/ LAANYA/ NEVÉT// 1195 1015 1055 1211	7
3. eLÖÖ/ VALA/ CSILLOGI/ 1055 1138 1513	7
4. HOGY/ MeRT/ OLY/ FINYES/ VALA 1195 1300 1195 1222 1138	7
5. MINT/ MeNY/ RAGYOGO/ HOLGYA// 1350 1195 1582 1152	7
6. MAASOD/ FIRAT/ VALA/ HOGY/	7

1372	nincs	1138	1195	
7. OLYAN /FINYT/ AARASZT/ VALA				7
1195	1075	1527	1138	
8. MINT /ÁLDOZATNAK/ TÜZI//				7
1350	1416		1226	
9. HARMAD /VALA/ HODA/ KIT/				7
1395	1138	nincs	1195	hóda 1800, madárfaj
10. KÉT/ OKON/ NeVeZTeK /IGY/				7
1131	1138	1211	1300	
11. HOGY/ HOOLD /TELITÜL/ MAAS/				6
1195	1152	1372	1372	
12. HOOLDIG/ VAARTA/ SZÜLeTIT/				7
1152	1184	1350		
13. ANYA /eMÜ/ NAP/ LÁNYA//				7
1181	1195	1055		
14. NeGYeD/ VALA/ BAAJALOO/				7
1113	1138	1456		
15. MeRT/ HOGYAN/ SZEMIT /NYILA/				7
1300	1724	1067	1358	
16. MINDET/ EL/BAAJAL /VALA//				7
1195	1456	1138		
17. ÖTÖD/ VALA/ ZOVAAR/ KIT/				7
1211	1138	<u>nincs</u>	1195	
18. AZÉRT /NeVeZTeNeK/ IGY/				7
1372	1211	1300		
19. MERT/ ZOVARVAANYKID/ ZOVAART//				7
1300	1416	+KID=KÉNT	nincs	
20. HATOD/ TÜNE /VOLT /NeVIT/				7
1211	<u>nincs</u>	1138	1211	
21. ARCA /TÜNÉTÜL/ VeTTE/				7
1372	nincs	1300		
22. KI /RADZOGOTT/ NAPFINYKID//				7
1195	nincs	1195/1075/KID=ként	1582	ragyog

23. HeTeD/ NeVE /KANDA /LÖTT/
1015 1211 nincs 1138 7
24. HOGY MeRT/ KANDALOTT/ SZeME/
1195 1300 nincs 1067 7
25. DÉLI/ NAP/ LAANGJA/ GYANAANT//
1344 1195 1316 1403 7
26. E HÉT U CSILLAG FINYE/
1195 1015 1055 1373 1075 7
27. IGYOOK/ BE /SILIJOTTA/
nincs 1372 nincs 7
28. MAGYAR /ÉGNEK/ HAJLATAAT/
VI.sz. 1211 **XVII.** sz. 1372 hajol (TESZ II, 28) 7
29. SOHA SE HAMUHODIK/
1300 1416 nincs hamu 1195 7
30. FINyE/ NEMZETTSÉGE/ TÖR/
1075 1395 **1566** (nyomul) 7
31. ÜÜSIHEZ// ÉG/ HAJLATAAN/
1002 1211 **XVII.** sz. 7
32. HADAK /UTYAARUL/ IMTI/
1055 1055 1372 (imtene, JókK, 79) 7
33. FÖLDÖN/ VAANDORLOO/ IZIT/
1130 **1519** 1416(BécsiK, 160) 7
34. ÉGBÖL/ RAA /RAGYOGVAAJA/
1211 1055 **1582** 7
35. DICsÖÖ VITÉZLeTIRE//
1343 1416 (Vitézkezik BécsiK 307) 7
36. ÖRÖKLeVÖÖ/ NAGY/ NÉVNeK/
nincs 1055 1211 7
37. MeG /NeM /SZÜNÖÖ/ HALAALTUL/
1195 1138 1372 1138 7
38. MeNT /HIRNEK/ SZÖRZÉSIRE.//
1055 1325 1372 7

(M.Gy.)

Az a tény, hogy KÁM fiainak és KÁM lányainak listája bár összetartozik, mégsem egy, azt sejteti, hogy a két lista nem egyidős másolatokban élt. A férfi lista az idősebb, és ősi, a női lista újabb megfogalmazásúnak tűnik. De mennyire újnak? A szöveg zöme adata 1372, ami azt sejtíti, hogy ez a ferences forradalom idejéből való megfogalmazás, amibe még belejavíthattak 1515-ig, amikor ebben a formában II. Lajos énekeskönyvébe került. Lássuk eszerint, hogy mi kerül a TESZ adataiból a megkérdőjelezett adatok listájára: **1513**, CSILLOGI (Mivel ez egy csillag-lány neve, legrosszabb esetben is ennek már 1372-ben léteznie kellett ilyen formában, hogy a noviciák anyanyelükön így tanulhassák. Mivel a Csillag szó létrejöttéhez 1373-ból van oklevéltári adatunk [Chylagh, Oklt 129], csak a TESZ hibás módszertani gátaikat kell félredobnunk, s a Czuczor–Fogarasi képzési elveit elfogadnunk, úgy, ahogy az a való világban, s nem Hunfalvy akadémikusainak amputált tudatában létezett, s a rend máris helyreáll); **1519**, a VÁNDORLÓ, a TESZ szerint német átvétel, Czuczor–Fogarasi is elfogadja a hasonlóságot (VI, 817), de figyelmeztet a vándorlással kapcsolatos gazdag rokonságra. Elsősorban arra, hogy a magyar vándorló nép volt, s ez számtalan történelmi szövegben felmerül, legalább ezer éve. A vándor-nép másik külső megnevezése a nomád, görög eredetű, de nem lett a magyar nyelv része. A vándor szó magyarba kerülése legalább 900-1000 körül kellett megtörténjen. Erre gazdag példatár a rováshagyaték. **1527**, az ÁRASZT, kései dátuma az árasztásos gazdálkodás kipusztulása áldozta (SARGY VI, 272-273, 540). **1566**, a TÖR „nyomul” értelmű használata a véletlen játéka, nem lényeges. **1582**, a RAGYOG illetve a RAGYOGVÁJA jelentős hiba, amely a fényforrások tulajdonságainak gyöngye jelenlétét bizonyítja a TESZ-ben. Ez számtalan korai szövegben megvan. Itt látható az eredeti nyelvi forma is, a RADZOG (22. sor). **XVII. sz.** HAJLAT, kétszer is. Ez is sokszor fordul még elő. A TESZ-nek változtatnia kell adatán. **1724**, HOGYAN. Itt is, az eset hasonló.

A TESZ hiánylistáján van a FIRAT, az első csillaglány neve. A FÜRDET értelmét sejtjük e név mögött. A HODA a TESZ szerint egy madárfaj, **1800**-ból. Ez bizonyosan más, s a HOLD képzése folytán keletkezett, mely sok rovásszövegben szerepel majd HOD-ként. A ZOVÁR névvel sincs szerencsénk, nincs a TESZ-ben, de szerencsére a szívárványos jelleg eligazít. 1416, zovarvat, írja a Münchener Kódex (MünchK, 69). Ez korban is közeli. A Hatodik név a TÜNE is bizonytalanságban hagy, eltűnés vagy tündöklés? A Münchener kódex segít ki újból: 1416, tündérlet (MünchK, 83). Ez inkább tündököl. A hetedik csillag KANDA neve is bajos. A TESZ javaslata a KANDALLÓ-val, s annak olasz eredeztetésével sem vág egybe. Inkább valami egyéni. 1478. körül van KANDALLÓ nevünk, s több KANDA, KANDAL nevű szabad tűzhely van (TESZ II, 343). Ezeket az Új magyar tájszótár részletesen taglalja (RSZ, 827). E magyar lángok lobognak csillagistennőinkben. Az IGYÓK sincs a TESZ-ben, de a GYOK szerepelt az előző KÁM versben: 70. sor. GYOK BE BÁR/MADÁRMENET-NYI FÖLDET. Vagyis terít be, jár be a jelentés, amint kimutattuk. A SILIOTTA – a sila – a „pislákol”-lal kapcsolatos képzés. Az ÖRÖKLEVŐ sincs meg egészében a TESZ-ben, csak az 1130, örök. A levő a korban klasszikus képzés: Nap-levő, Hold-levő, Hó levő, azaz olyan tárgy, amely lényege szerint Nap, Hold, vagy hó lényegű.

Ezzel utunk végére értünk: A KAM lányainak kora feltehetőleg **1372, amelyet 1515-ben még itt-ott átformáltak a fiatal királyfi (II.Lajos) igényei szerint.**

Most nézzük meg, mi a helyzet a legrégebbnek látszó virágénekek korával?

I. C. 66. ének RÓZSÁRÓL ÉS GYÖNGYVIRÁGRÓL

Névtelen

Cicero 70. ének; SARGY III, 118-120.

Karacsay 47. ének; SARGY IV, 123, 125.

SARGY V, 337-340.

1. PIROS / RÓZSA / PILANA / 7 a
1237 1185 1372
2. HÓLeVÖ / GYÖNGY / VIRÁGRA / 7 a
1372 ?LeVÖ 1164 1237 de 1545=Gyöngyvirág
3. KÉRDÉ / „MÉRT / VAGY / HALOVÁNY / 7 b
1164 1195 1138 1485
4. ZÖLD / eRDÖNeK / ÁRJÉGÁN” / 7 b
1215 1138 nincs
5. „HIDEG / AZ / ÁRJÉG”/ SZÓLA / 7 c
1138 1195 nincs 1350
6. GYÖNGYÖS / VIRÁG / RÓZSÁRA / 7 c
1164 1237 1185
7. NÉZeTTE / IM / ÉG / ARCOD / 7 d
1372 1372 1211 1372
8. HOGY / KIRE / NAP / RAGYOGOTT / 7 d
1195 1195 1372 1582
9. RÓZSA / ÍGYeN / FeLeLE / 7 a
1185 1416 (BécsiK 1) 1372
10. „MeSSZE / TÜLÜNK / NAP / KÉPE / 7 a
1372 1372 1372 1311
11. ÉS / TOVA / TeLLeN / MARAD / 7 b
1195 1372 1372 1138
12. MÜNKeT / NeM / VIGASZTALHAT”/ 7 b
1350 1195 1376
13. LÁNG / VALÓ / ORCÁJA / OTT / 7 c
1316 1372=valló! 1372 1372 Hitvalló papok!
14. FELeDTE / GYÖNGY / VIRÁGOT / 7 c
1195 1164 1237
15. FEHÉR / GYÖNGY / VIRÁG / ReZGeN / 7 a
1055 1164 1237 1372 (Rezket (JókK 156)
16. ÉS / HÓNÁL / RÉMeSeBBeN / 7 a
1195 1372 1416(rémület(BécsiK 33)

17. ÁHITÓDIK / RÓZSÁRA / 1416 (aieit BécsiK 61) 1185	7	b
18. ÉS / RÓZSA / GYÖNGY / VIRÁGRA / 1195 1185 1164 1237	7	b
19. ŐK/NeM / SZeReKeDHeTTNeK / 1195 1195 1198(?)1372	7	c
20. ÉS / MÉG / IGY / IS / eGYeSeK / 1195 1372 1300 1372(mégis) 1135	7	c
21. MINTeN / VÖLGYÖN / VÁLÓ/HeGY / 1350 1211 1300 1055	7	d
22. VÁLOTTAN / IS / MÉG / IS / eGY / 1300 1195 1372 1195	7	d
23. AZON / SZeReN / GYÖNGY / VIRÁG / 1372(akképpen) 1164 1237	7	a
24. S / RÓZSA / ÖSZVEN / CSATOVÁK / 1195 1185 1372 (ewzue) (JókK 9) <u>nincs</u>	7	a
25. NAGY / SZeReLeM / SZeLLeTE / 1055 1141 1416 (zellet=szellem, BécsiK, 193)	7	b
26. HOGY / KI / LeHeLLeTÉRE / 1195 1195 1416(Lehelle, MüncK. 105)	7	b
27. eLeGYeTTIK / eGY / MÁSBÁ / 1416 elegyedik (AporK 74) 1372 egymást (JókK 25)	7	c
28. VIRÁGAIK / ILLATA / 1237 1372	7	c

(M.Gy.)

A vers kulcs-utalásainak zöme látható, hogy **1372**, s ez a Jókai kódexet jelenti. A Jókai kódex pedig egy ferences gyűjteményt, mely a Margit-szigeti (akkor Nyúl-szigeti) kolostor magyar nyelvű apáciai számára készült. Vagyis nem véletlenül van olyan szavakkal írva, mint e virágének, vagyis, még a keresztény nyelvezet nélküli népnyelven. Ehhez csak egy maroknyi szó csatolódik a korai Huszita-biblia nyelvéből: igyen, áhitózik, rémesebben, szellet, lehellet, egymást.

Ami ezekből kimaradt, az a HaLOVÁNY(**1485**), A RAGYOGOTT(**1582**), mindkettő finom jelző, mely lehet, hogy egyszerűen a szavak jellege miatt nem található meg a megmaradt gyűjteményekben. Van ezen kívül két nem lelhető szavunk az ÁRJÉG, kétszer is, és a CSATOVÁK, amelyek e formákban nem lelhetők a sem a TESZ alapszövegében, sem rejtve a példái

között. Mindkettő értelme világos. Az ÁRJÉG=ÁRNYÉK, ez viszont már megtalálható 1275 (Arnyk). (TESZ I, 179). Miért nem ez van szövegünkben? Az ok abban keresendő, hogy az ÁRNYÉK az 1395-ös Besztercei szójegyzék szerint „csinált árnyéket, lombsátrat, fészert” jelent, s ebben az irányban használják a Huszita Biblia fordítói is. Ha e szöveg a természetes árnyék fogalmát kívánta közvetíteni, ezért a régi ÁRJÉG formát használta. A rovásírók ebben következetesek. Ami a másik példát illeti, a CSATOVÁK esetében ismét csak a használati különbség áll fenn. A TESZ a török vagy ótörök csat fogalomra akarja ezt visszavezetni, és a csatol első előfordulása így 1527 (Chatlot) lenne. Forrása az ÉrdyK. 25. A Czuczor–Fogarasi szótár a csa-gyökből származtatja (Cz/F, I, 911), ám a CSATOVÁL forma nála sincs meg. Valószínűleg ez kihalt alak, s itt általános csatolásról van szó, nem a fizikai kötés megvalósításáról. E vers egészét 1370 környékére lehetne datálni.

Lássuk a másik virágéneket, amelyik immár emberi lényeket mutat be, s nem szimbolikus virágokat:

I. C. 68. ének ÉLET KÉPZETE

Névtelen

II.Lajos énekei, 3 ének; SARGY IV, 312-304.

Cicero 7. ének. SARGY III, 28. 30

1. FÜSZINI RÉTeKeN	6
1061/1195(?) 1212 szín III, 759	
2. BARADÁLOK VALA	6
<u>nincs</u> 1372 1786 barangol	
3. MeG/IS /JeLeNE/ OTT	6
1195 1195 1315 1372	
4. A /MAGÁN /VALÓSÁG	6
1195 1195(maga) 1372(Valló!) magán való 1588-ból TESZ II 812 //Jók K. 27	
5. RAGYOGÓ/ TÜNDÉRE.	6
1582 1416(?)	
6. ZOLA /ÉKeS /ARCA	6
<u>nincs</u> 1213 1372	
7. MINT /TÖLTETE/HOLDNAK	6
1350 1372 1367	
8. „TE /IS /MAGÁNVALÓ	6
1195 1195 1372!	
9. HeLYeKeT SZeReTSZ CSAK”	6
1055 1372 1372	
10. SZÓLOTT // eL HALGATA//	6

- 1372 1195 1372
11. „HAJ / ÉLTeM”/ FeLeLTeM// 6
 1429 (indulatszó) 1138 1372
12. HOLD/ HALOVÁNY/ FÉNYE/ 6
 1372 1485 1075
13. NeVeTeTT/ SZeMÉBE// 6
 1372 1067
14. OLY /ZOSAN/ NeVeTeTT/ 6
 1195 hiány 1372
- 15.* HOGY / SZIVeM / MeG / INDULT/ 6
 1195 1372 1195 1372
16. SZÓRA/ NYILOTT/ SZÁJAM:/ 6
 1372 1372 1315
17. „KICSINEDSÉGeMBeN/ 6
 1372 (kicsinyed, JókK 145)
18. ÉDES /ANYÁM /CSÓKOLT// 6
 1138 1181 1372(JókK 71)
19. MeGHOLT// MeGSIRATTAM// 6
 1138 1350
20. VIGASZTALT /SZeReTŐM// 6
 1372(JókK 102) 1350
21. MeG-SZeReTTE/ CSATÓ// 6
 1350
22. HAGYOTT/ A /HŰTeTLeN”// 6
 1355 1195 1350 (hű) 1635 (Hütlen!!)
23. „HA /ÉN/ VIGASZTALLAK”.. 6
 1350 1300 1372
24. MOND/ MAGÁNVALÓSÁG/ 6
 1195 1372 (mint fentebb)
25. RAGYOGÓ/ TÜNDÉRE/ 6
 1582 1416(?)
26. MIT/ IS /FeLeLHeTTeM/ 6
 1195 1195 1372

27. MIT /MONDHATTAM /HA /NeM:/	6
1195 1195 1350 1195	
28. MeG/ VIGASZTALÓDOM//...	6
1195 1372	

(M. Gy.)

Ahogy az előző elemzés esetén, e mátrixból is kiviláglik, a kulcsszám, az 1372. Ugyanaz az indulat szülte e verset, mint az előzőt, ugyanaz a kor, azonos a szóhasználat, a Ferences reform után a magyar nép széles tömegeinek megszólítása. A Vigasztalás kulcsfogalma árulkodó. Mi több a Csatorválás után felmerült a Csator-szótó vitája. Ahhoz újabb adalék a Csator név. Később előjön, és a Czucor Fogarasi szótárban helynevek is jelzik: bizony lehetséges a „csatorlás” magyar eredete. Csak a képzésmódokat fel kell szabadítani a külső gáaktól, s rögtön helyreáll a rend. Természetesen a ragyogó (1582) leírása túl késői, épp úgy, mint az előbb, és az a Tündér (1416) is. A tündérek nem 1416-ban jelentek meg a magyar hiedelem-világban, csupán a lejegyzésük váratott magára (Vö. RSz 77; SARGY VI, 224). A HAJ indulatszó (1429) és a HALOVÁNY (1485) is szerepeltek már a TESZ bűnlajstromán. A Hiányok: a ZOLA és a ZOSA, a ZOU körébe tartoznak (vö. fentebb Kám fiai. ének, 3.sor), a ragyogás kifejezői, ma már halott szavak, melyek a szótárakba felvételre várnak. A HÚTLEN helye, egy normális módszertanban ott van a HÚ mellett, tehát 1350-70, ugyanúgy a MAGÁN VALÓSÁG = magány kifejezés is címszó kéne legyen. A VALÓ a magán képzőjeként e szövegekben már visszatér: volt már LÁNG/VALÓ képében (Rózsa és gyöngyvirág, 13 sor). De később láthatjuk a HOLD/VALÓ, a NAP/ VALÓ kifejezéseket is. Ezek nem kitalációk, középkori nyelvi tények: a megértésük kulcsa a mai helyesírás szerint HOLD/ VALLÓ, vagy NAP/VALLÓ, HÓ/VALLÓ vagy MAGA/ VALLÓ. Ez azt jelenti, hogy abban az ősi társadalomban elég volt a közösség elé kiállni s megvallani a tartozásunkat, csatorlódásunkat a HOLD hoz, a HÓ-hoz, avagy a NAP-hoz. Ez helyettesítette a mai metaforát: Hold szerű, oly. mint a hold, holdképű stb. Ennek a Valló-nak rokona a Levő jelző, amelyik a Rózsa és Gyöngyvirágban Hó-levő formában jelent meg, 2. sor.

Lezárva: megmaradt **mindkét ősi virágénekünk, 1372 körül készült**. A háttér ugyanaz: a ferences forradalom hatására a rovásírók leírták kedvenc virágéneküket is.

ATTILA EMLÉKEZETE. NEVEZETT SZERZŐK POGÁNY TÉMA

3. ének. A 12 KIRÁLYRUL

Péter hegedűs

Cicero 19.ének; SARGY III, 53-54.

Karacsay 16.ének; SARGY IV, 27, 29.

Hugonis de Roy 1645, inc. 287,10 bal,1-24; 10 jobb,1-7; SARGY I, 17, 19.

Puffendorf 1723, Inc. 288, 29. bal, 15-23; 29. jobb,1-19; SARGY I, 123, 125;

Fedőlap 1721, I. old. 1-18.sor.

Fol 933; SARGY IV(II)13 (Csak átírás)

SARGY V,30-37.

1. HOGY / FOGTA / VOLT / ATILA / A / TIZeNKÉT / KIRÁLT / 13 a
1195 1300 1195 1195 1416 1002
2. aZoN / NAGY / ÖRÜLTIBEN / VIGADAN / MULATÁLT / 13 a
1195 1055 1372 1372 1372
3. ZeNE-GeLLe / IGRIC / KÉSSÉG / SZÓZATA / MeLLeTT / 13 b
1240 1237 hiány (1372, kész) 1372 1372
4. ZONObAJO / TÁLTOS / DUDOLT / iLLÖN //ÉNeKeT / 13 b
1211 1563 1490 1277
5. „CSUDÁLATOS/ ÁRAMÚ/KUS / HOGY / KI / eL / ÖNTeD / 13 a
1372 1300 (Árad) 1195 1195 1416 (BécsiK 319)
6. ÖNI / ÖN / VIDÉKeD / S / A / GYÖ - KeReT/ eTeTTeD 13 a
1315 (önnön) 1211 1195 1195 1372 1350
7. eReSZTeTeD / FIAIDAT / KeReK / TOVIGLAN / 13 b
1383 1138 Földrajzi név!
8. HÁT / HÁNY/ÁRASZTÁD / IDE / eNYÉSZeT / SZAKÁBAN / 13 b
1474 1416 (szór, dobál) 1300 1372 1416 1522 (Évszak téves!)
9. KIK / FÖKKeL / ÉGeBE / MeRTTeK / eLLeNüK / TARTAK / 13 a
1195 1416 (MünchK 87) 1350 1372 1372 1416 (Bécsi K 145)=Cselekszenek
10. FöMeReDeK / LE / BORITTAK / FÖLDIG / ALÁZTAK / 13 a
1416 (MünchK 116) 1456 1130 1372
11. VAJH KI / MÉRKŐZIK / IS / KUSNAK / ÁRAMLATÁVAL / 13 b
1416 (MünchK 104) 1195 1789(?) 1195 1868(?)
12. TURUL / SZÁRNYA / RÖPTIVEL / eGYeSeT / KI / SZÁLL / MAJD/ 13 b
1372 1757(?) 1416 (egységben) 1195 1372 1372

13. GYÜL / AZ / ISTeN / HŐIVEL / **NAGY**// ZÁROZLATHATA / 13 a
1355 1195 1195 1150 1055 1395
14. DE / KeDVeSeB / Ö / NÉPIHeZ / Ö / AKARÁBA / 13 a
1195 1135 1195 1315 1195 1290
15. HA / KI / MeG / NeM / HISZI / **BIZTOS** / SILLOMMULABA / 13 a
1350 1195 1416 1138 1220 **1563** **1793** (kicsiség, népnyelv)
16. BŰ / VAKON / MeRÉLTeSSéRT / ALÁSZTÁT / VÁRHATTA /” 13 a
1186(?) 1138 1340 (merés) 1372 1416 (remélheti) bűnös vakmerés
17. SZŰN / IGRiC/ K-ÉSSÉG / SZOZATA / SZÓL / ÉG/CSÖRÖME / 13 a
1372 1237 1416, kessegit 1372 1350 1350 1372 (csörget)
18. NAGY ATILÁNAK//NÉPINEK EZEN ÖRÖME 13 a
1055 1315 1195 1138
19. eZ / LŐN / TÁLTOS / Jó/ÉNeKÉNeK / MeG / VÉGeZTE / 13 b
1195 1138 1211 1078 1277 1372
20. KUS / NÉPIT / MeNY / ZeNGTIVeL / KÖRNYÖN / KÖRÉ / VeTTE / 13 b
1315 1195 1240 1372 (környel) 1416 (körülvette)
21. „**BIZTON** / ISTeN / ÍTÉLTE / MON / TIZeNKÉT / FE /**JE** 13 a
1535 1195 1372 1195 1416 1002
22. KI / OKÉRT / KeLTÜNK / TATUR / IS / MATUR / eLeNE / 13 a
1195 1138 1416 1195 1370
23. RÉGI / ISTeN / OSTORÁNAK / HÁBORLATÁRA / 13 b
1406 1195 1150 1416 (haborolattának,(MünchK, 159)
24. ROTTAT / ROMLÁST / RÁNK/DÖRGÖ / ÉG / HARAGOS URA”/ 13 b
1392 (ró, hiány,) 1351 1055 1489 1350 1197 1086 (rará más által !)

Nézzük az eredményt. 1416 felett van: 1456, BORÍTAK, 1489, DÖRGŐ, 1490, IL-LŐN, **1522**, SZAKÁBAN, **1535**, BIZTON, **1563**, BIZTOS, **1563**, DÚDOLT, **1757**, RÖPTI-VEL, **1789**, MÉRKŐZIK, **1793**, SILLOMMULATBA, **1868**, ÁRAMLATÁVAL. 1490-ig va-lószínűleg elfogadhatók a szavak s TESZ-beli értékeik. A SZAK nem, hiszen illogikus a SZAK elutasítása, bár a SZAK képzőként szerepel az É-SZAK (1405), ÉJ-SZAKA (1416), a NYÁR-SZAK, NAP-SZAK és hasonló képzésekben. A BIZTON és a BIZTOS csak képzésmódjában különbözik az 1138-as BIZAU, az 1372-es BIZODALMAT, ezek meg a még későbbi nyelv-újítási formáktól (Vő RSZ 1656). A DÚDOLT hangutánzó szó bizonyosan régiebb, s ide azért került csak, mivel oda sem figyeltek rá. A röptivel ismét csak a képzett szavak csapdája. A RÖPÜLÉS 1372-ből ismert, sima RÖPTIVEL formája jogos a gyökszótár szerint (CzF, V, 635.

RÖP-T-E-VEL). A MÉRKŐZIK nyelvújítási szó, ám népnyelvből véve (RSZ 547). A SILLOMMULAT szintén népnyelvi eredetű, kicsinyítés, míg az 1868, ÁRAMULAT az árasztásos rendszer elfeledése következménye (SARGY VI, 540).

Összesítve Péter hegedűs éneke **1489-1490 között készült Mátyás uralkodása utolsó éveiben.**

I. A. 4. ének. *ATTILA VENDÉGI (Álom)*

Pál hegedűs

Cicero 20. ének; SARGY III, 55.

Lexicon Pharm., Inc 284, 14, 5-11.sor; 15 felső, 1-12; 15 alsó,1-5.

Folia Hung. 933, 4-5.old.; SARGY IV.(II, 13), átírás.

SARGY V, 38-43.

Összevetve a két egymást követő verset, lehetetlen nem felismerni, hogy itt is egy költői verseny zajlott. Ugyanaz a téma: Attila lakomája, ugyanaz a forma: 13-as szakaszok, ugyanaz az etika.

Lássuk az időmátrixot:

1. HOZNAK / TIZENKÉT / KIRÁLT / RABON / ATILÁHOZ /	13
1372 1372 1002 1498	
2. MON / „ÜDV/eZeK!” // ÜLTI / IS / OTTAN / ASZTALÁHOZ /	13
1195 1416, udvöz 1456 1195 1372 1293	
3. SZÓL / MINDeN / IGéRCI / HANGÚ//VAN/KARU / MORRAL /	13
1350 1350 1237 1130 1138 nincs=Kara, fekete 1372,morog,dünnög	
4. TeLVÉK / ARANY / POHARAK // CSURRIG / LÖn / SZIN / BORRAL /	13
1372 1075 1346 1456, csordultig 1138 1515	
5. CSaK / ATILA / eSZeN / FA / TÁLBUL / ISZON / FA / ODuTUL /	15
1372 1195 1055 1171 1055 1055 1037	
6. HITI / TARTYA / NeM / MÁs / KéP / HA KUTBUL / VAGY / ZADUTUL /	14
1372 1470 1138 1495 1350 1055 1395 nincs	
7. KeDeG / ISZON / VALA / HÁNYSZoR / CSATÁNAK / UTÁNA /	14
1372 (kedig) 1055 1138 1416 (MünchK 48) 1532 1372 1498, pedigh a kedig-ből	
8. ÁLDOMÁSOZ / VALA // VeTTE / KIT / GYÜLNi / KIVÁNA /	13
1150 1138 1372 1195 1372 1350	
9. KéRT / KI / MeNNYeN / TÁMATTUL / MiNDeS / eNYÉSZTIGLeN /	13
1138 1195 1055 1416 (bolygó felkelés)=kelet 1372 1519 napnyugat,	
10. HOGY / MeRT / VALA / ATILA / HIRBeN / TeLHeTeTLeN /	13
1195 1300 1138 1325 1372 (JókK 151)	

11. AZONT / TeSZ / aKKOR / IS / HOGY / RABI / FőK / Ö / VeNDÉGI / 14
1495 azzent (GuaryK 10) 1130 1372 1195 1195 1498 1416 1195 1138
12. LÖN:/ KIRÁL / JOL / ADOTT/ITAL / KÖZBeN / MON / NÉKI / 13
1138 1002 1372 1416 1237 1416 1195 1195
13. „ÁLOMBA / LÁTTAM / NAGY / DÜCSÖSÉGeT / HÚGY / LeVÖT / 13
950 1138 1055 1350 1350=csillagkép kihalt
14. eL / BE / SILIOTTA / MIND / E / FÖLDET / ÉGI / TeTÖT / 14
1495 (eki/elbe stb) nincs 1195 1195 1130 1493 (FestK 225) 1093
15. BÜNGeN / VALA”//ÍGYeN / SZOLT / „HOLOTT/VAGYOK / TE / NeM / 13
hiány 1138 1416 1350 1372(JókK 9) 1138 1195 1138
16. LeHeC / DE / HA / NeM / HALSZ / MeG / FeGYVeRTÜL / LÉSZ/MeLLeTTeM / 14
950 1195 1350 1138 1138 1195 1211 950 1372
17. NA/ÉS / VAGYOK /MeLLeTTeD/ NeM / HOLTAM / NYÍL / MIÁN / 13
1430 1185 1138 1372 1138 1138 1221 1372
18. LÁTOM / IS / KIT / ÁLOM / MUTAT / VALA / VALÓD / VOLTÁN / 14
1138 1195 1195 950 1372 1372 1195 1138
19. HÁT / IS / TOVÁBB/LeGYeK / KÖZeLeD / MINDeSeD / eRÖMMeL / 15
1474 1195 1372 950 1284 1372 (mindenes) 1130
20. VeLeD / GYÖZZeK / VAGY / HITeMeT / TANOLLYAM / VéSZeMMeL”/ 14
1350 1372 1395 1138 1372 1372 (veszvel)
21. AZÉRT / ATILA / MON / NeKI / „HA / HOGY / ÚGYAN / KÉReD / 14
1372 1195 1195 1350 1195 1372 1138
22. VeLÜNK / eGYeMBE / ÖnTHETeD / SZÖVeDTeN // VÉReD. 15
1350 1372 1138 1495 (szövetség) 1138
23. DÜCSeLeDTTeN / IS / MÉLTÓSÁGOS / RÉSZeD / NYeRHeTeD / 14
1372 (JókK 59) 1195 1372 (JókK 71) 1195 1211
24. HADOZI / NÉPEM / BÖLCSeN / TUGGYA / KIT / MI / ILLeT / MEG”. 14
1372 (hadi) 1221 1211 1138 1195 1195 1380 1195

Pál HeGeDÚS
(M. Gy.)

Pál hegedús válaszverse 1490-1493-ra datálható. Ettől eltérő adat: 1515, SZIN BOR ugyanaz a probléma, mint a szín-fű, fű szín (ritkán használt); 1519, ENYÉSZTIGLEN, mint napnyugat. Itt a csillagászati anyag hiányos volta kerül elő újra. 1532, CSATÁNAK. Ez komoly

lenne, ha nem ily kicsiny távolságról lenne szó. A hiányzó szavak ismét a csillagászati anyagból bukkannak elő. BÜNG, mint a tetőpont jele, a SILIOTTA, pislákolása, s a HÚGY-LEVŐ, mint csillagkép hasonlat. Ez a NAP-levő, a HÓ-LEVŐ s a hasonló korabeli fordulatokra rímel. A RABON, 1498, RABI, 1498, a SZÖVeDTeN (1495), a RÉSZeD 1495, MÁSKÉP, 1495, AZENT (AZONT), 1495, EL/BE, 1495, ÉGI, 1493 pontosságától függ, hogy PÁL hegedős művét válaszversnek, avagy reális versenyműnek fogjuk fel Péter művével szemben. Hogy itt Pál hegedős művénél lefele kéne kerekítenünk az a KEDIG 1372 sugallja, hiszen a TESZ-ből megtudhatjuk, hogy 1498-ban a KEDIG-et felváltotta a PEDIGH, amely mára PEDIG lett. Mivel ez nagyon közeli dátum az általunk elfogadott felső dátumhoz, s az 1495-ös dátumok zöme nyelvi segédszó, PÁL hegedős művét nagy valószínűséggel egyidejűnek foghatjuk fel Péter művével, így az első két Attila verset 1490-re helyezzük.

A következő két Attila verset helyhiányból elhagyjuk, s a Kaukázusi versnek is csak az elejét közöljük.

MAGYAROK ELINDULÁSA FŰ SZÍNE VÖLGYÉBŐL

Vajda nemzeti Zalai Péter Diák

Ciceró 10. ének; SARGY III, 33-45.

SARGY V, 59-71.

1. „ KÍ / KÖNYES / SZeMI / KeTTŐS / ÉG // IGYeN / LÁTYTYUK / MeNYeT/ 14
1372 1300 1067 1211 1350 1300 1138 1195
2. KÉT / SZeReN / HA / VIZBE / TeKINT// KIT / GYeRMeKKID / SZeReT / 14
1405 1350 1195 1300 1372 1341 KID=ként ! 1229
3. MeRT / BeLÜLE / SZeDe / MeG / IS // TARTYA / ZOU / FÉNYIT / 14
1300 1372 1078 1195 1195 1138 hiány (Zuz) 1075
4. KI / eL / NEM / HAGYHATYTYA / ÉGNeK // MAGZATÁT / SeMMI / KID / 14
1372 1350 1195 1372 1350 1350 nincs
5. HOGY / VIZeKNeK / FeLE / ReGGeL// FeLE / eSTeLeTTE / 14
1195 1195 1135 1372 1135 1372
6. VISSZA / TÉReN / ÉGI/ANNYA // SZeReLMeS / ÖLÉBE / 14
1337 1372 1350 1181 1141 1300
7. TÜLE /MeG /MeG/ UJULÓ / FÉT // HOZ /MAGÁVAL/FÖLDRE/ 14
1300 1416 1416 1075 1372 1195 1130
8. KI / MeG /MeG/ UJULTATIK // MeNYeI / ÍLTeS / eRŐBE / 14
1372 1416 1416 1195 1372 1130
9. DE / A / TE / MÉHeD / SZÜLÖTTI // CSAK / TeHOZZÁD / TÉRNeK / 14
1195 1195 1300 1350 1350 1372 1350 1372
10. eL / eL / FICANKODVÁN / IS// SZeMMeL / MIND /eL KISÉRNeK / 14

- 1350 1592 (nincs!) 1195 1067 1195 1474
11. ÉJJEL / ÁLMOD / ARJÉKÁBA / PÜHENNEK / BIRTOKON / 14
1364 950 1275 (Arnyk) 1536 (Pyhen) 1372
12. TUD/ VA/JÓ / SZeLLeTeD / SZeME// AKKOR / IS / RAJTOK / VAN” / 14
1078 1416 1067 1517 1195 1350 1138
13. SZOLT / ZeDIKHeZ / HOGY / KÜ / VALA// SZAVA / KIRÁLNÉJA / 14
1416 1195 1372 1372 1002
14. LeÁNYA / BÜKÖSI / FÉRJE // KI / VALA / BALK / FIA / 14
1055 1395 1372 1372 1138
15. BÜKKOS / INAK / NeVeSZETÉK // MERT / A / BÜKKÖSBEN / SZÜLTE / 14
1350 1300 1195 1291 1202
16. ANNYA / MÖK / FÜZINÉNEK // ÁRJÉGOS / JÓ/VÖLDIBE / 14
1181 1195 Nincs 1275 (árnyék) 1078 1211
17. SZOLT / ZeDIK / „JÓ / URAM / FÉRJeM // ÉLTÜNK / OLYAN / LeGYeN / 14
1416 1078 1086 1395 1372 1372 1138
18. CSAK / eSZT / KÉReM / AGYA / MeG / A // BOLDOGSÁGOS / ISTeN / 14
1372 1195 1138 1130 1195 1195 1372 1195
19. A / HOLYAN / A / KUT / GYÖNGY / VIZE // KI / CSOLOGÁL / ITTeN / 14
1372 1195 1055 1164 1195 1195 1416 (lecsorogva) 1372
20. NINCSEN / NeKeM / A / VILÁGON // SEMI / MÁS / KÉRÉSeM” / 14
1372 1195 1195 1195 1372 1372 1138
21. ÉS / KÖNYeKBE / LÁBATT / ZeDIK//i FJÚ / KÖKÉNY / SZeME / 14
1195 1300 1549 1320 1228 1067
22. KI / VALA / MAGAS / MeNYeKNeK // TÚKÖRIS/ eN / KÉPE / 14
1195 1372 1093 1195 1404(Tykeres) 1372 1315
23. SZOLT / VITÉZ / BÜKÖSI / „NÁLAM // IS / FÉLSZ / BÜnTÜL / BAJTUL / 14
1416 1208 1372 1195 1329 1195 1260
24. MeGI / VÉDeLMeZ / eLLeNE // ISTeN / LeVÖ / TURUL” / 14
1195 1513 1372 1195 1138
25. DE / CSAK / KÖNYeZeTT / ZeDIKNeK// HARAGOS / KÉK / SZeME / 14
1195 1372 1372 1197 1075 1067
26. IGeN / NAGYOD / VALA / MIND / JÓ//SZIVÉNeK / FÉLeLME / 14
1372 1247 1138 1195 1078 1372 1300

27. HOGY / MERT / BÖLCS^eN / TUTTA // ANNYA// IRÍLI / TITOKBA / 14
1195 1300 1211 1138 1300 1211 1350
28. HOGY / NeM / Ő/DeRÉK / BÜKKÖSI // VITÉZ / HITÖS / TÁRSA / 14
1195 1138 1195 1307 1208 1138 1138
29. DE / TILTOTTA / BÜKKÖS ITUL // TUTTÁT / MINDIGLeNTE / 14
1195 1195 1138 1416 mindmáig, népi képzés
30. HOGY / NE / KeLYeN / HÁBORÚSÁG // AZ / OKÁÉRT / VÉGRE / 14
1195 1300 1372 1315 1195 1372/1604? 1055/1527?
31. A / MINT / HOGY / IS / INNeN / UTO //-IG / NAGY / ViZIL / TÁMOTT / 14
1511 (egybeírva) 1195 1195 1372 1416 1315 1247 1372 1350
32. MeRT / KI / KeReS / HÁBORURA // TALÁL / IS / MIND / OKOT / 14
1300 1195 1372 1315 1490 1195 1195 1372
33. HÁT / SZAVA / KIRÁLNÉJA / IS // TALÁLT / OKOT / HAMAR / 14
1474 1002 1195 1490 1372 1198
34. KINeK / ZINE/ ALATT/INDITYTYA // HADÁT / A / MAGYAR // 14
1195 1416 1367 1372 1055 1195 VI.sz.
35. NÉP/ eLLeN / ÉS / BÜKKÖSI / ÉS // LEÁNYA / HARAGJA / 14
1221 1372 1195 1195 1055 1195
36. ÉS / BOSSZÚÁLLÁSA / eGéSZ // SUJTÁT / TAPASZTALYA / 14
1195 1372 1315 1465 1416
37. MeRT/HOGY / ORSZÁGA / SZOMSZÉDA // VALA / MAGYAR / FÖLDNeK / 14
1300 1195 1138 1322 1138 VI. sz. 1372
38. MIKORT / MAGYAR / MÉNeSeK / A // HATÁRON / LeGELTeK / 14
1372 (JókK,15) VI. sz. 1138 1195 1061 1386
39. eGYIK / MÉNeS / eL / BOGÁRZOTT // S / ÉRT / SZAVA / FÖLDJÉRE / 14
1372 1138 1350 1616 (nyugtalan) 1195 1300 1372
40. HUN / IS / SZILAJ / SZOKÁSA - KID // TaLálLán / ZöLDéRE / 14
1372 (ahol) 1195 1585 1372 =Ként 1490 1395
41. ÉS / MI / KéPeN / ZeLLE / FéLE // PUSZTÍTÓ/TÁTORJÁN / 14
1195 1372 (JókK 1) nincs 1372 1416 (BécsiK273) nincs.(1477 növénynév!) vö. RSz forgószél
42. KI / KARA / ÁRMÁNY-KéP / ÖRÜL // HA / ROMLÁS / VAN / NYOMÁN / 14
1195 nincs (RSZ) nincs (RSZ) 1372 1350 1351 1138 1405

43. ÚGY / DÚLT / GÁZOLT / RINGYeTT/ROMTOTT// A/HOVA / CSAK / ÉRE /	14
1350 1358 1493 1786 ringy-rongy TESZ III. 1419 1528 1372 1195	
44. KI / VOLT/SZAVA / KIRÁLNÉJA // NAGYOS / ÖRÖMÉRE /	14
1195 1138 1002 1247 1372	
45. MERT / AZOMBA / TANÁCS / GYÜJTE // ÉS / KÖNNYeS / SZeMeKKeL /	14
1300 1416 (AporK 28) 1213 1372 1195 1372 1077	
46. PANASZOLTA / KÁRÁT / MONTA // SZAVA / HOGY / TÜRI / EI /	14
1372 1372 1195 1195 1372 1350	
47. SZÉT / BONTOTT/KeRTI / FÖLDI / ÉS // ReJTI / KÁRÁT / HOGYAN /	14
1702 1450 1055 1302 1195 1223 1372 1372	
48. NÉZI /MÉG/ MeG - TORLATLANUL // HUNNAN / CSÚFSÁGA / VAN /	13
1372 1372 1195 1290 1372 1405/1517 1138	
49. MeRT / MAGYAROK / MON / KISZÁNTAG// BORCA / MAGOS / VIZeT /	14
1300 VI. sz.	
50. BeLéNDeKeS / BŰFŰVeKeT // ATTAk / MÉNeSeKNeK /	14
.....	

Most pedig lássuk az elemzést. Az első pillantásra látható, hogy e verssel kapcsolatos kulcs dátumok az 1416-os év körüliek. Az első példarészben ezek kulcs-fonosságúak: MeG/MeG (7. sor), ÚJULÓ (7. sor), MeG/MeG (8. sor), UJULTATIK (8. sor), SZeLLeTeD (12. sor), SZOLT (13. sor), SZÓLT (17. sor), CSOLOGÁL (19. sor), SZÓL (23. sor). A második példarészben 1416-os adatok: É-FeKI (96. sor), ZeGÉBE (96. sor), KÖNYEBB (105. sor), VÉGHeZ (105. sor), TÖRIK (107. sor), eL/RAGAGGYÁK (108. sor), UTÓB (108. sor), MeG (110. sor), FeJeDeLeMSÉNEK (112. sor), ÚJRA (112. sor), FeKeTÉK (113. sor), SeReGÉVeL (114. sor), SZOÍTTA (114. sor), DÖTÖTTeD (115. sor), MONÓT (115. sor), eMÉSZTI (116. sor), MEG (116. sor), TeLeTLeN (116. sor), ÁRTÓ (118. sor), VÉReM (119. sor), IDEJÉBeB (120. sor), VeZÉR (120. sor). És végül a III. mintából: PÁLMA (253. sor), TeVe (254. sor), PUSZTA (254. sor), MeGÉRIK (256. sor), TeReM (257. sor), BÖCSÜLeT- eSeTt (259. sor), TÖLTÖZ-HeTeL (259. sor), SE (260. sor), HAGGYAD eL (260. sor), MeG IS (262. sor), HÁNYVA (263. sor), SZeReZTeM (264. sor) TIZeNNÉGYeS (265. sor), SZeRBE (1265. sor), TIZEN-NÉGY (266. sor).

Az olvasó a sok 1416-os adat pontosabb forrását megtalálja azokban a krónikákban, amelyeket jeleztünk fentebb. Most az eltérő adatokat vesszük szemügyre. Az 1416 feletti: HAJ! (1429, 19. sor, 117. sor, 118. sor, 119. sor) indulatszó, érdektelen, hogy mikor jegyezték fel elsőként; 1435. év TÁJBA (255. sor), 1456-os év ÍZES (256. sor), BÓVeN (257. sor), 1468. év VÉGSŐ (252. sor), 1470. év ÉR (258. sor), 1474. év eKISÉrNeK (10. sor), 1475. év eBBe (264. sor). Valamennyi érvelhető, nem perdöntő.

Az 1500-tól kezdődő adatok: 1506. ROHAN (100. sor), 1508. CSAKHOGY (262. sor), 1512. KÁBA (97. sor), 1513. VÉDeLMeZ (24. sor.), 1517. AKKOR (12. sor), 1518. (SÁRANY 257. sor), 1519. HÓDULTATTAD (112. sor), POSADARA (115. sor), 1522. HOMOKI, (254. sor), 1525. SORBA (264. sor), 1527. KRÓNIKÁBA (262. sor), 1531. LÁZADÓK (111. sor),

1533. SZÉDÜL /Szédütéli?/ (97. sor), 1536. PÜHENNEEK (11. sor), PÜHeNŐ (102. sor), PÜ-HeNeT (109. sor), PÜHeNTÉL (111. sor), PÜHENÉLTÉL (113. sor), 1549. LÁBADT (21. sor, könnybe lábadt), 1552. LeALACSONYITJÁK (106. sor), 1560. ISZÁKODÁS (104. sor), 1565. DÚDOLTAM (265. sor), 1577. PISZKOSSÁG (104. sor), 1585. HATÁROZATLAN-SÁG (105. sor).

A leginkább kései adatok: 1621. TeTTeD (110. sor), 1724. szana-szét, itt szét-szabdalva, a két szó SZÉT és SZANA (262-263. sorok), 1768. KAPKODÁS (105. sor)

Ez a felsorolás rávilágít a TESZ, s a mögötte álló módszertan hiányaira. A pirossal jelzett idejű szavak vagy képzett formák, amelyek egyéni leleményt fejeznek ki (elkísér, védelmez, hódoltat, pihenél, lealacsonyít, határozatlanság, kapkodás), ezeket nem képes értékelni a TESZ, csak évszázadokkal eltolva a „gyököt” a képzett szótól; vagy olyan cselekmények rögzítései, amelyek távol esnek a biblikus nyelvi közegtől, amelyben megjelenik (pihenés, iszákoskodás, pizkosság, bőség, ízvilág stb).

Most pedig lássuk azokat az adatokat, amelyeket nem is képes kezelni. **2. sor:** GyeTRMeK-KID. A KID képzőt -Ként értelemben használni Szinyei szerint a csalás bizonyítéka. (Az ellenérvek MGy. SARGY VI, 504-505). A legfontosabb, hogy a Czuczor–Fogarasi még számon tartja, hogy Erdősynél még -kéd és -kid a képző -Ként értelemben (Cz/F. III.521; SARGY VI,519); **3. sor:** ZOU-. vö. ZÚZ- és magyarázata, I. vers KÁM fiai; **4. sor:** ismét a KID; **10. sor:** Vicánkolás=Ficánkolás, 1592-től. A régi forma már a KÁM fiaiban; **11. sor:** ÁRJÉG. s a **16. sor:** újra ÁRJÉG. A TESZ csak arra ad példát, hogy az ÁRNYÉK már 1275-től ismert. Mi meg arra adunk példát, hogy az ÁRJÉG már minimum 1373-ban még használt volt, s később a XVI. században is használták. Eseteinkben azonban kimutattuk, az ÁRJÉG egy természetesen vetett árny, míg a TESZ által idézett helyeken mesterséges árnyvetőkkel kell számolni! Vö. előbb! A **96. sorban** hasonlóan a SZEGLÉT-ből csak a SZEG-maradt meg, de ez a csonkulás igazolható pl. 1416, Bécsi kódex 162: Zegébe. A **97. sorban** SZÉDÜTÉLI az ismeretlen szó. A TESZ 1533-tól a SZÉDÜLT-et ajánlja. Vajon ugyanarról beszélünk? Nem. A Szédül egy gyöngye fiziológiai rendellenesség tünete. A SZÉDÜTÉL, valami súlyosabb érrendszeri és agyi bántalom. Ez annak felel meg, amit a népi orvosi nomenklatura Szélütés-ként nevez meg. A mi szavunk a szédből a széd részt, az ütésből az üt-öt emeli ki és még tovább is képezi. Ezt a Czuczor–Fogarasi megengedi, a TESZ nem. A **99. sor** a FANGOS melléknevet helyezi közszemlére, de nem ismeri. Azaz mégis: ismeri, de csak mint a FUR-FANG (1565) második részét! A **100. sorban** BIRKA/KID van, egy újabb KID-es képző, amely KÉNT-et jelent. Uganitt a teljesen szokatlan FÖMEREDEK képzés megvan pont így a Münchener kódexben. A **103-105. sorok** halmozottan tartalmazzák az ismeretlen szavakat. S nem véletlenül, hiszen ezek az ÁRTMÁNY által kitervelt mágikus ártó magok, és mint ezt kimutattuk, a Zarathusztra vallás magyar átköltései, és mint ilyenek gyökértelen, vagy teljesen más képzésűek, mint az ISZÁKODÁS vagy a FUKÓSÁG. Így ez nehezen köthető a BOR-ISZÁK-hoz (1560) vagy a FUKARSÁG-hoz, amelyet a TESZ a Fuggerektől származtat (TESZ I. 984). A **114. sor** KARATYÁT talán valamilyen erődítéshez lehetne kötni, a MONÓT lehet majdnemmel, de egyedül is értelmezni (SARGY VI, 198), és a SÉRI sem vezethető le a SÉRT-ből. A **17. sorban** a FA nyilván a le származási fával kapcsolatos (RSz, 129; SARGY VI, 233). A **118. sorban** van újra ÁRTMÁNY az ÁRTÓ helyett, van ÁRJÉG az ÁRNYÉK helyett, s van elcsúszott HŰSE, mert a TESZ szerint csak Hül van, de hús nincs. A **256. sorban** nincs NYÁR-SZAK, mert ... és a **263. sorban** újra a fránya SZANA – ugrál – SZÉT.

Összesítve: alapjában ez egy **1416-os vers, amibe többen belejavítottak az 1550-esévek végéig**. A többi módszertani baki.

Mit mond nekünk ez az évszám? Nem azt, hogy szerzőnk olvasta a Régi Magyar Kódexek kötetét, hanem azt, hogy valószínűleg az ő kezében megfordult a Huszita Biblia egyik másolata, amely később eltűnt. Az 1416-os adatok, e Bibliára mutatnak. S mivel ezt a Szerémségben

fordították, ott, ahonnan Janus Pannonius származott, s Zalai Péter diák nagy valószínűséggel Zalából, a közelből, nem lehet véletlen ez az adat. S az sem, hogy művében szerepel még a Kaukázus északi felén Magyarvár, amelynek utolsó romjait Ógyalai Bese János regisztrálta 1829. augusztus 18-án (RM II, 298). 1416-ban, Jerney tanulmánya szerint (Tudománytár, 1843, 67-80), e város, vár már nem állt. Az utolsó itt veretett pénz Új Madzsarban 1372-ből való, s türk uralkodó, az Aranyhorda khánja a pénzverető (id. cikk, 68). A XXII. János pápa által megnevezett Jeretanny uralkodó 1329-ban még itt élt, s a magyarok (Ungaris), a Malchaiták és az alánok (Alanis) uralkodója volt (id. cikk. 85). A Derbent Nahmera hivatkozva Jerney kiáll a magyarok IX. századtól a XIII. századig való itt-lakása mellett (id. cikk 82).

Itt megállunk. Látható, hogy ez az elemzésmód hatékony, a kapott számok hol eltérőek, hol egybevágnak, ám ezek az összefüggések egy valós viszonyhálót írnak körül, vagyis tudományosak.

Hozzászólás, vita: Raig Mária Magdolna, Darai Lajos Sancz Klára Lujza

Raig Mária Magdolna

A 108-as szám a Képes Krónikában is többször előfordul, és hogyha jól belegondoltok, akkor a 360-nak az egytizede 36, és $3 \times 36 = 108$, és tehát a körnek a három dekádját jelenti, és így tehát a minőségi tartalom a lényeg, és nem pont az, hogy 108.

Darai Lajos

Igen ezt tudjuk, hogy nem pontosan 108 nemzeséget jelent, hanem arról van szó, hogy szent számok is léteznek.

Sancz Klára Lujza

Tisztelt Csihák György Elnök Úr!
Tisztelt Darai Lajos Elnök Úr!
Tisztelt Hallgatóim!

„Vocem mittere in alteram partem!” „Hallgattassék meg a másik fél is!” *Seneca*

Egyesületünk, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, működése kezdetétől fogva, foglalkozik őstörténetünk- és az ősi írásmódunk, a rovásírásunk kialakulásának és használatának történeti feldolgozásával. Napjainkban már nem csak a tudományos megismerés igénye, hanem a közéleti érdeklődés is elősegíti ősi rovásírásunk történetének feltárását, népszerűsítését. Ősi írásunknak megmaradt emlékei, a ráirányult kutatások eredményeként, mind gyakrabban előbukkannak és gyarapítják ismereteinket, múltunkban betöltött szerepükről. Annak ellenére, hogy kialakulásának kezdeti helyét és idejét még mindig homály fedi, és a különböző – véletlen és szándékos – nyommegsemmisítő eljárások miatt nagyon sok forrás és emlék megsemmisült, azonban még mindezek ellenére is sok adat van a birtokunkban ősi írásrendszerünk létezéséről, alkalmazásáról és ismertségéről. Tekintve, hogy alkalmazásának betiltása idejétől – a Kr. u. 1000. évforduló körüli időtől – fogva, állandóan visszatérő igény ősi írásunk történetének megismerése és megőrzése. Ez időtől és e célból, többször is voltak kezdeményezések ősi írásmódunk rejtelseinek feltárására. Ezek közül idézek néhányat, a teljesség igénye nélkül. Többek előtt ismeretes, hogy a rovásírás történetének feltárásával kapcsolatos első feljegyzés – ismereteink szerint – a 13. század végén élt Kézai Simon nevéhez kapcsolódik. Majd a nyomdokain haladva, a Képes Krónika írója foglalkozik a rovásírással. Szerzője a székelyeket egyértelműen a hunok leszármazottainak tekinti, de az általuk használt különös írásmód eredetét nem a hunmagyar őstörténetben keresi, hanem – szerinte – azt a velük együtt élő vlachoktól vették át. Megjegyzem, hogy ezt a feltevését – a mai tudásunk szerint – már régen megcáfolták.

A történelmi időmeghatározás szerinti humanizmus korában jelentős magyar tudósok is foglalkoztak a témával: Thuróczi Jánost, Antonio Bonfinit, Székely Istvánt, Oláh Miklóst említtem csak, és a Képes Krónikából származó információ egyre bővül, alakul. Thuróczi János a rovott jeleket már a szkítáktól származtatja, Oláh Miklós, esztergomi érsek, 1536-ban írt könyvében pedig arról tudósít, hogy a rovásokkal teli fabotokat, levelezésre, üzenetek küldésére, használták.

Szamosközy István, 1593-ban, Padovában kiadott *Analecta lapidum vetustorum et nonnullorum in Dacia antiquitatum* című értekezésében arról számolt be, hogy Firenzében, Cosimo nagyherceg nyilvános könyvtárában, a Biblioteca Medicea Laurenzianában felfedezett egy különleges írással írt könyvet. Leírása szerint ezen írásmódnak, – a szkíta-székely rovásírásnak – egész kötetre menő nagyon régi példánya maradt fenn Etruria nagyhercegének könyvtárában, amely bizonyítja, hogy ennek a mesterségnek a feltalálói a szkíták voltak. Ez a könyv szerencsére rendelkezésünkre áll reprint kiadásban. Sajtó alá rendezte: Balázs Mihály, Monok István, Szeged, 1992. (Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmak történetéhez, 37-189. o.) Tehát hozzáférhető.

Mit lehetett tudni a rovásírásról a XVI. század végén? Már annyit mindenesetre, hogy a székelyek különös írása Szkítiából származik, jobból-balra írták, és azt is, hogy ezt az írást nyomtat-ták is.

Az 1500-as évek legvégén divattá vált a rovásírással való levelezés.

Telegdi János 1598-ban írta meg rovásírás tankönyvnek szánt művét, a *Rudimentát*. Latin betűkkel magyarázza a rovott jelek jelentését, papíron, tollal. Előszó írására Baranyai Decsi Jánost kérte meg. A mű azonban nem jelent meg. Ezzel a művel az újkorban többen is foglalkoztak, és a hasznos munkának ítélt alkotást, több szempontból kritizálták és elmarasztalták. Egyet említek ezek közül, s ez Kiszely István véleménye, aki úgy vélte, hogy annak ellenére, hogy Telegdi összefoglalja az ősi magyar írás szabályait a munkájában, azonban olyan magánhangzókat gyártott, amelyek azelőtt nem léteztek, és ezzel – az egyébként hasznosnak ítélt – munkájával tönkretette az ősi magyar írás szellemét. Ezért aztán napjainkban nem használják már a művét.

Bél Mátyás azonban még ennek a műnek, és hasonló forrásoknak, az alapján vonta le a következtetését és írta meg a rovásírásról szóló könyvét. Egyébként – a források szerint – Ő maga csak egyetlen teljes rovásírásos abc-t ismert, amelyet Kaposi Sámuel (1660-1713) gyulafehérvári református tanár küldött meg neki, amely eredetét tekintve visszavezethető a Telegdi-féle Rudimentára. Ezt illesztette be az ősi hun-szkíta írásról szóló munkájába 1718-ban.

Ma, napjainkban újból reneszánszát éli ebbéli törekvésünk, és szép eredményekről számolhatunk be. A kutatások folynak, hazai és nemzetközi szinten is, hivatásos történészek, nyelvészek és íráskutatók részvételével, és lelkes, hazafias érzelmű, történelmünk írásos emlékeinek megőrzési szándékával áthatottak, részvételével.

Ahhoz, hogy az őstörténetünk, nyelvünk kialakulása, ősi írásmódunk megismerése, biztos eredetmegállapításokra támaszkodva, megnyugtatóan meghatározható legyen, szükség van a történészek, nyelvészek és íráskutatók összefogására, együtt munkálkodására, hogy végezetül, igaz, jó és biztos megállapításokra támaszkodva határozzák meg létünk keletkezését. Egyesületünk tagjai, ki-ki a maga által választott témával, igyekszik megfelelni ezen elvárásoknak és kutatásaik eredményeit közreadva segítik a végső meghatározás kialakulását.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület már a megalakulása utáni évben megrendezte az első Magyar Őstörténelmi Találkozót Benidormban, 1986. május 18-24 között ([Acta I/1](#)). Az előadók közül többen foglalkoztak olyan témákkal, amelyekkel a mai XXXI. Őstörténelmi Találkózónkon, itt, Budakalászon, a Kós Károly Művelődési Házban megtartott rendezvényünkön is foglalkoznak kutatóink.

A Benidormban tartott előadások közül megemlítek néhányat, amelyek már abban az időben is foglalkoztak a bennünket érdeklő témákkal. Úgy gondolom, hogy egy rövid témaismertetés lehetőséget ad arra, hogy lemérhessük mennyit haladt előre a kutatómunka és milyen eredményekkel büszkélkedhetünk napjainkban.

Kunszabó Ferenc (Érd) a nemzettudat erősítéséhez és őstörténelmünk megismeréséhez gróf Széchenyi István *Világ* című munkájából idéz, meghatározó követelményként. Idézek Széchenyi gondolatait továbbító szavaiból: „A kérdés az marad: összeolvaszthatni-e más nemzetekkel az ázsiai sarjadékat önbecse lealacsonyítása, hogy ne mondjam, megsemmisítése nélkül? ... A nemzet saját magát tudja kiemelni a dágványból, ha erre akarat van benne. ... Napjaink katasztrófáit az a nemzet éli túl, amelynek van hite, amely saját nemzeti múltjának ismeretére, megbecsülésére épül.”

A következő előadó, akitől idéznék, Érdy Miklós (New York), „Körösi Csoma Sándor el nem ért végcéljánál” címmel tartott előadásában kifejtette, hogy Körösi Csoma Sándor a magyarság korai hazáját keresőket nem a Volga-könyökbe, még inkább nem az obi-ugorokhoz irányítja, hanem Közép-Ázsia nyugati részébe, a Turáni-alföld vidékére vezeti.

Körösi Csoma Sándornak az a kutatási eredménye, hogy a magyarok Európába vivő útjaként a dél-kaszipi útvonalat adja, nagyon megalapozott volt. Megállapításait a német kutatók, az új vizsgálataik alapján (Götz, 1981-II. 91.) igazolják, és a magyarság, Kaszpi-alatti vonulását a Kaukázus-fölötti térségbe, Kr. u. 585-re teszik.

Mindezeknek a kutatási eredményeknek az alátámasztására megemlíti Tóth Tibor kutatásait, amelyeket szovjetunióbeli tanulmányai idején végzett, – s erről a Magyar Nemzet 1968. május 1-i számában írásban is beszámolt – mely szerint: „a honfoglaló magyarok az i. e. 7. századtól, az i. u. 4. századig fennállt szkíta–szarmata birodalom egykori népeivel mutatnak olyan embertani hasonlóságot, amelyet nem lehet viszont kimutatni az Ural mentén élt finnugor népek ugor ágával.” Ezeknek a kutatásoknak az eredményei igazolnak több, korábban kialakított állásfoglalást népünk eredetével kapcsolatban.

E bevezető ismertetés után előadja, hogy Ő, szerencsésen tovább jutott Körösi Csoma Sándornál. Sőt, még a Körösi Csoma Sándor útját követőknél is. Igazolásként felsorolta a korábban megtett utakat, és ismertette azt az útszakaszt, ameddig eljutottak az expedíciók. Körösi Csoma Sándor 1821-ben, majd 1842-ben próbálkozott eljutni kitűzött céljáig, de nem érte el. Utána következett Vámbéry Ármin 1862-ben, de csak Buharáig és Szamarkandig jutott el. Harmadikként a Széchenyi–Lóczy (Széchenyi Béla, Széchenyi István fia az expedíció tagja) expedíció indult el 1879-ben. Ez az expedíció ellenkező irányból közelítette meg az ujugrokat. Hajóval Sanghajig mentek, ott léptek Kína területére. De ők is csak Kelet-Turkesztán kapujáig, Dunhuangig jutottak el. A negyedikként induló, Stein Aurél vezette expedíció, 1900-ban kelt útra, – Lóczy Lajos információi alapján – Dunhuang barlangtemplomainak megismerésére. Ennek elérése volt a végső célja Stein Aurél kelet-turkesztáni expedíciójának. Kelet felé haladva azonban több homokba temetődött romvárost tárt föl a Taklamakán-sivatagon keresztül húzódó „Selyem Út” vonalán. És annak ellenére, hogy mindezt a British Múzeum megbízottjaként végezte el, – a magyarság kérdését nem vizsgálva – hatalmas kultúrtörténeti eredményeket mutatott fel a kutatási eredménye.

Számunkra a legfontosabb bizonyítékot a származásunk bizonyításához a Stein expedíció gyűjtéséből az a darab adja, amely – egy sagdiai levél – az egyetlen írásos bizonyíték eddig arra, hogy az európaiak által hunnak ismert nép, s a kínaiak által xiong-nunak nevezett nép, azonos.

Az előzmények felsorolása után Érdy Miklós rátért saját, 1982-ben megtett útjának ismertetésére, amikor elérte Buharát és Szamarkandot. 1983-ban már elért újgur Kelet-Turkesztánba, s városaiba: Ürümsibe, Turfánba, Kocsóba, Dunhuangba. Útjairól rádió előadásokban beszámolt, amelyek nyomtatásban is megjelentek.

Ez alkalomból bemutatták a Los Angelesi Körösi Csoma Társaság támogatásával megjelent kiadványt, amelynek szerzője Fehérné Walter Anna, *Az ékírástól a rovásírásig* c. könyvét. A mű a „Magyar Könyv Évében”, 1975-ben jelent meg. Hozzáférhető mű.

A következő előadás, amit megemlétek Sárkány Kálmáné (Budapest), a nagyszentmiklósi aranykincs 2. és 7. számmal (Hampel János számozása) jelölt korszakon lévő jelenetekkel foglalkozott. Szerinte a Mezopotámiában elterjedt, és hazánkba is behozott, termékenység-istenhittel vannak szoros összefüggésben.

A következő – szintén a mai témánkhoz kapcsolódó – előadó, Szűcs Ferenc (Budapest): „Rovásírástól a mikroelektronikáig a magyar őskutatásban” címmel tartott előadásában kifejtette, hogy az emberi tulajdonságok inkább hátráltatók, mint segítők, mind az élet különböző területein, mind a tudományban. Nem beszélve a mindenkori hatalom szerepéről. Mindezekkel szemben áll a lelkiismeret, a szellem, illetve a tudás. Véleménye szerint e két ellentét küzdelméből, az igazság győzelmébe vetett hittel végzett munka eredményeként a mikroelektronikai eszközök tudományos eredménye kerülhet ki győztesen.

Mind a négy előadás, amelyről említést tettem kapcsolódik a mai előadásaink hasonló témáihoz.

A napjainkban napirenden levő, megoldásra váró, tudományos témákkal való foglalkozás, vagy az új kutatási eredmények ismertetése céljából összeállított konferenciánk előadásai közül is csak Dr. Váralljai Csocsán Jenő, Bérczi Szaniszló, Mandics György és Záhonyi András előadásaihoz kívánok szólni.

A tudományágak minden területén elért eddigi eredményekre támaszkodva, és az elért új eredményekről számot adva, számoltak be kutatóink munkásságukról. A beszámolókból képet kaphattunk arról, hogy mennyit haladt előre – az Egyesületünk első konferenciájától eltelt idő óta – a tudományos vizsgálat egy-egy vitatott témakörben.

Elsőként az első előadásunk megtartója, dr. Váralljai Csocsán Jenő professzor úr előadásához szólnék hozzá, amely a „Nagyszentmiklósi aranykincs eredete és a 'Lehel kürtje' jelentősége” címet viseli és a két alkotás szoros összekapcsolódásáról szól. Mind a két történelmi emlékünkről, az arany kincsről és a Lehel kürtjéről is hallhattunk, olvashattunk több ismertetést eddig is. Ez az előadás egészen más, új megközelítésből elemzi a műveket, és megmunkálásuk formakincsén keresztül mutatta meg nekünk összekapcsolódásukat a rajtuk lévő többnyelvű írásokat elemezve, a díszítő mintázatuk és a különböző jeleneteket ábrázoló vésetek, faragások hasonlóságát bemutatva. Olyan történelmi eseményekre mutatott rá előadásával az ábrázolt jeleneteken keresztül, amelyekre a témával foglalkozó szakemberek sem gondoltak eddig.

Szerettem volna bemutatni itt most önöknek a Lehel kürt hangját, de mint hallották, ez technikai akadályba ütközött. A kürt eredetéhez több legenda is kötődik, amelyek nem mindegyike szerencsés a kürt megítélése szempontjából. Az előadás alapján, többet tudva róla, remélhetjük, hogy ezek előbb-utóbb leválnak a kürtől és az önmagában, saját értékét adva, öregbítheti hírnevünket. Az egyik legenda, amely szerint csak Lehel vezér tudta megszólaltatni a kürtöt, már a múlté, hiszen többször és többen is megszólaltatták már az utóbbi években. A kürtöt, „Lehel-kürtjeként” Molnár Ferenc jász-kun kapitány azonosította 1788-ban. A kürtöt 1893-ban Káldy Gyula szólaltatta meg először. 1953-ban Kádár Ferenc dévaványai pásztor is újból megszólaltatta a kürtöt és hangfelvétel is készült ekkor a Kossuth Rádió részére a hangjáról. Még 1953-ban Ruk Péter le-kottázta a kürtön megszólaltatott hangokat. Azóta többször megszólaltatták többen is a kürtöt: 1991-ben Szabóki Miklós zenetanár szólaltatta meg az ereklýt. 2013-ban Bernhard András kürtművész szólaltatta meg. 2017-ben Nagy Dávid zenetanár is megszólaltatta Jászberénynek ezt a becses emlékét. Ma már nemzeti rendezvényeken is hallani lehet a hangját, és ma már mindenki számára elérhető, ingyenesen a felvétele (<https://jazokeyesulete.hu/kurt.mp3>).

Csocsán professzor úr előadásának ismeretével mind a két alkotás igazi megértéséhez közelebb kerültünk.

Bérczi Szaniszló kutatótársunk előadásának azért örültem nagyon, mert olyan területre kalauzolt bennünket, amely tulajdonképpen a beszédünk, írásunk kezdőpontjához vezet el. A hangképzés kialakulásának, formálódásának a kezdetéhez visz vissza bennünket. Tekintve, hogy az ősi írásunknak, a rovásírás jeleinek mindegyike egy hang jele, fontos tudnunk magának a hangnak a létrejöttét, kialakulását. Ha meg van a hang, a következő lépés a hang megörökítése, rögzítése – leírásával, – ami a rovás betűk megalkotásával megtörtént. Nem kis dolog ennek a tevékenységnek a kiderítése, feltárása.

Az írásmód használatának, elterjedtségének megismerése mellett, hasonló feladatot ró a kutatók számára a kialakulásuk helyének kiderítése, feltárása. Napjainkban reneszánszát éli az ebbéli kutatások iránya, száma, jelentősége. Azonban, mivel nem előzmények nélküli ez a tevékenység, ma már, mint ismeretes, az íráshasználat felélesztésére, oktatására különböző szintű iskolák alakultak. Egyre többen ismerik, és bizonyos helyeken alkalmazzák is a rovásírást. Országsszerte szerveznek tanfolyamokat, ahol el lehet sajátítani a rovásírást. Molnár V. József nyelvész véleménye szerint: „a velünk született gondolatmenetünket hozná elő, ha iskolában tanítanák a rovás-írást. Ahol már tanítják, megváltoztatja a teremtett világról alkotott képünket” – nyilatkozta egy előadása alkalmakor.

Megállapíthatjuk, hogy manapság ismét terjedőben van a székely-magyar rovásírás használata. Vannak, akik újból titkosírásként használják, vannak, akik a magyarság megmaradásának egyik jelképeként használják.

Újkori kutatóink közül is néhányat említek csak, szintén nem a teljesség igényével felsorolva, akiknek kutatási eredményeire támaszkodnak mai kutatóink, és alkalmazzák, folytatják meghatározásaikat, és következményként új eredményekkel gazdagítják tudományágukat: Bádiny Jós Ferenc, Forrai Sándor, Friedrich Klára, Hosszú Gábor, Kiszely István, László Gyula, Oláh Imre Jenő, Radics Géza, Sebestyén Gyula, Torma Zsófia, Varga Csaba, Varga Géza kutatókat említem meg.

A korábban munkálkodó kutatók munkája eredményeként ma már tudjuk, és hivatalosan elismert tény, hogy Magyarországon kétféle rovásírást ismertek és alkalmaztak. Az egyik, amit ma székely-magyar rovásírásnak mondunk, a másik a Pálos rovásírás volt. Dr. Hosszú Gábor, egyetemi docens meghatározása szerint, – akinek az álláspontját, álláspontját eleinte többen vitatták a kétféle rovásírás létezéséről, s amit ma már a szakág is elfogad és elismer, – a kétféle rovásírás hosszú ideig együtt élt a használatban. Az egyiket, a székely-magyar rovásírást, „székely (rovás) írásnak, vagy középkori elnevezéssel: hun–szkíta, régi magyar írásnak hívják”, a másik a pálos rovásírás. Ezt az írásmódot nevezik türkösi, vagy pilisi írásnak is. Hosszú Gábor leírja, hogy Püspöki Nagy Péter meghatározása szerint az elsőnek: Kárpát-medencei Lineáris A a neve, a másodikat Lineáris B-nek nevezik.

A két rovásírás alapvetően különbözik egymástól. A székely–magyar rovásírás merev, a runa íráshoz hasonló, amit csak a papíron való írás alkalmától lágyítanak, hajlítanak. Írásiránya jobbról-balra halad, de előfordul a balról-jobbra haladó írás is, sőt fentről-lefelé haladva is alkalmazták. A Pálos-rovásírás íveltebb betűket használ. Írásiránya balról-jobbra halad. Hasonlít a türki rovás-íráshoz. Feltételezések vannak arra vonatkozóan, hogy hazánkba a türki eredetű népeesség hozta magával a X. század körül a rovásírást. Ezt a feltevést ma már megcáfolták. A nevét onnan kapta, hogy legtovább a pálos rend szerzetesei használták ezt az írásformát. Sok írásos emlék maradt meg tőlük a dél-amerikai barlangokban, ahol a szerzetesek, térítő tevékenységük idején, többnyire laktak, hasonlóan a hazai, pilisi lakhelyeikhez. Tevékenységük 1560-ig nyomon követhető. A pálosokat követő, Dél-Amerikába később érkező jezsuiták is átvették tőlük ezt az írásmódot és még sokáig, titkosírásként használták.

A székely–magyar rovásírás írásmódja és ismertsége, feltételezhetően elterjedtebb volt az ősi időkben. Ezt alátámasztani látszik az a tény, hogy sok betűt jelölő alak, több más, ősi írásban is megtalálható.

Ősi írásmódunk ismerete szükséges eredetünk, ősi múltunk feltárásához, az előkerülő emlékek értelmezéséhez, a rajtuk lévő írás megfejtéséhez. Ez az ismeret más országokban előkerülő írások megfejtéséhez is kiválóan felhasználható. Példa erre az egyiptomi, – megfejthetetlennek hitt – feliratok értelmezése, elolvasása a mai ismereteink alapján, vagy például, a boszniai piramisban lévő írás megfejtése. De házunk táján is van még sok tennivalónk. Mi is rendelkezünk több – eddig megfejtetlen, vagy megfejtése többféle értelmezéssel megoldott – írásos emlékekkel.

Külföldön élt/élő kutatóink közül megemlítem Oláh Imre Jenő chicagói kutatónk kialakult véleményét rovásírásunk eredetéről, használatáról. Egy 2005-ös írásában közli, hogy ő 26 éve foglalkozik a rovásírással. Véleménye szerint a magyar ősi írás eredet a Kárpát-medencében keresendő, a mezolitikumban, és nem a székely rovásírás ABC-jében. Szerinte a neolitikumban már található magyarul könnyen olvasható szövegek. Ő kettőt ismer, és ezeket összevetette az Issyk-Kul-i, Alma-Ata környékén előkerült, rovásírásos ezüstcsatnak jelsorával, amelyet „egy tetőtől-talpig aranypikkelyes díszruhában eltemetett szaka-szkíta vitéz tetemén találtak”, és sok hasonló jelet ismert fel benne a Kárpát-medencei neolitikumi nyelvemlékek jeleiből, amellyel megfejtette az írást.

Egy másik – nem magyar származású – kutató, a két Orkhon-völgyi obeliszk feliratának megfejtője, akinek munkássága közelebb visz bennünket ősi írásunk eredetéhez. Mongóliában, az Orkhon-völgyben találták meg a XIX. század vége felé azt a két rovásírásos obeliszket, amelyek feliratát Vilhelm Thomsen dán filológus 1893-ban megfejtette. Az i. sz. 730 körülinek datálható obeliszkekről Thomsen bebizonyította, hogy török nyelvűek. A feliratok a török nép eredetének legendáját mesélik el, aranykorukat, kínai leigázásukat, majd felszabadulásukat. Gyakorlatilag ettől a ponttól datálódik a székely és a türk rovásírás rokonításának a történelme is. Ma már tudjuk, hogy a türk írásrendszereket legalább nyolc alfajra lehet bontani, amelyek mind eltérnek egymástól egy kicsit, míg a magyartól – némi hasonlóság ellenére – nagyon.

Az eddig végzett kutató munkák eredményeként kialakult meghatározásokat, és elképzeléseket az ősi írásunk eredetéről, alkalmazásáról, nagyon megváltoztatta az a régészeti lelet, amely 1961-ben napvilágra került Tatárlakán, bebizonyítva írásmódunk sokezer éves meglétét. A leletanyagból számunkra, a lelőhelyéről elnevezett „Tatárlakai korong”, és a két „Tatárlakai táblácska” a legértékesebb. E leleteken lévő jelek értelmezése nem egyértelmű. Friedrich Klára írásban, előadásaiban is többször elmondta, hogy ő például több mint 50 féle olvasatot ismer a korongon lévő jelek feloldásáról. Ennek a káosznak a megoldásához járult hozzá kutatótársunk, Záhonyi András, aki körültekintő megközelítéssel – vélhetően – a végső megoldását adta közre „A tatárlakai csillagóra” című könyvében a korong értelmezésének. Záhonyi András előadásában, amelyet „Az ősi írásrendszerünkről” címmel tartott meg itt, élénk tárta, hogy kutatási munkájának eredményeként eljutott a rovással való írásunk előzményeihez is, amelynek segítségével fejtette meg a Tatárlakai korong jelképeit.

A vizsgálatok bebizonyították, hogy a Korongon, és az egyik táblácskán lévő jelek 1000–1500 évvel idősebbek a sumér képirás első emlékeinél, és helyi, tatárlakai agyagból készültek, és koruk kb. 6-6500 éves. A feltáró, kolozsvári régész, Nicolae Vlăssă, véleménye szerint a tatárlakai leletek feliratai közeli rokonságot mutatnak a tordosi edények alján található, és a Belgrád melletti Vincsa kultúra leleteinek jeleivel. Megjegyzi, hogy az i. e. 4-3. évezredben, mezopotámiai–sumér csoportok települtek be a Balkánba és Erdély területére, feltehetőleg az ő hatásukra alakulhatott ki a tatárlakai írásbeliség. A kérdés ennek alapján az, hogy hogyan hat-

hattak a 6-6500 évvel azelőtt készült tárgyak készítésére, ha ők csak a 4-3. évezredben települtek ide. A történészekre vár a feladat annak a kiderítése, hogy betelepülés vagy visszatelepülés történt-e ebben az időszakban.

Minden esetre a tatárlakai lelet fényt derített arra a tényre, hogy a magyarok írásbelisége több ezer éves. Ez a tény hozzásegítette Mandics György rovásírással is foglalkozó íróhoz, hogy hozzákezdjen a kalandos utat bejárt Cicero Kódexben szereplő – s a XIX. században hamisítványnak minősített – rovásírásos bejegyzések a megfejtéséhez. Ennek a munkának az eredményeként megírta a *Magyar hegedősök énekei eleinkről* címmel, 2015-ben megjelent művét. A megállapításait továbbgondolva készítette el, a most itt, a konferenciánkon megtartott előadását, „Az elveszettnek hitt régi magyar költészet” címmel.

Mandics György bebizonyította, hogy a Cicero Kódex valódi. Alapos nyelvi részletekbe bocsátkozva, és mélységekbe hatolva, megállapította, hogy a tájnyelvi beszéd alapján azt is lehet bizonyítani, hogy az ország melyik részén élt, és honnan érkezett az illető, aki leírta a szöveget. Mandics György a mai magyar nyelvre ültette át a szöveget. Tájékoztatta a hallgatóságot, hogy a Cicero Kódex két gyűjteményt tartalmaz. Az első: Kova Áron énekei, aki Mátyás királyt nemcsak karddal, de – a korabeli íróeszközzel – pennájával is szolgált. Véleménye szerint, feltehetően, 1530 körül jegyezhetette le az énekeket, amelyeket abban az időben, a királyi udvarban, a regősök énekeltek. A versek, amelyeket Mandics György lefordított, olyan irodalmi értéket képviselnek, amelyek Balassi Bálint költészetének méltó előképei.

A második részben Kova Áron leírta mindazt, amit akkor Magyarország nagyságáról tudtak. Az ősidőktől kezdve írta le az eseményeket, egészen a mohácsi vészig eljutva. Több közlése egyezik Anonymus és Kézai Simon művében leírtakkal, de olyan történeteket is megemlít, amely egyiknél sem olvasható. Az eposz helyszíne a Kaukázus déli része, közel Perzsiához és a Kaszpi tengerhez.

Nagy köszönettel tartozunk Mandics György úrnak, hogy nem vették el a gáncsoskodó vélemények a kedvét attól az elhatározástól, hogy lefordítja a rovásírásos szöveget, és megmentette ezzel ezt a fontos „láncszemet”, nemzeti történelmünk és kultúránk korai szakaszának dokumentumát a feledésbe merüléstől, megsemmisüléstől. Az igazi kutatót nem riasztják el a – még a nem építő, problémamegoldó, inkább elmarasztaló – bírálatok sem, igazának bizonyításától.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Meghívott szervezet bemutatkozása:

Liebe Katalin, Zsámboki Műhely Csillaghegy.